

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Keltové a jejich vliv na moderní evropské kultury

Celts and their influence on modern European cultures

Bc. Barbora Zavřelová

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Dvořáková

Studijní program: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy

Studijní obor: Navazující magisterské: francouzský jazyk – základy společenských věd

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma ***Keltové a jejich vliv na moderní evropské kultury*** vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24. 6. 2015

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Markétě Dvořákové, vedoucí mé diplomové práce, za cenné rady a velkou vstřícnost při jejím zpracování.

Též bych chtěla poděkovat pracovníkům francouzských organizací za poskytnuté informace a studijní materiály.

ABSTRAKT

Diplomová práce *Keltové a jejich vliv na moderní evropské kultury* se zabývá keltskou civilizací, popisuje její historii a uvádí pozůstatky její kultury v kulturách moderních. Práce se zaměřuje na vliv Keltů na oblast francouzské Bretaně a na Českou republiku. Popisuje především odkaz keltské kultury v soudobé společnosti v podobě druidismu, svátků, vnímání přírody a dalších tradic. Práce si klade za cíl nastínit komplexní obraz keltské civilizace. Druhým cílem práce je potvrdit či vyvrátit originální návaznost moderních keltských kulturních prvků na historicky doloženou kulturu Keltů. Těchto cílů práce dosahuje na základě analýzy, syntézy a následné komparace získaných informací o historických a soudobých Keltech. Diplomová práce dochází k závěru, že všechny studované kulturní prvky mají reálný historický základ, nicméně většina z nich, ve své moderní podobě, je uměle vytvořená. Přesto tato skutečnost neubírá na významu kulturního dědictví Keltů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Keltové, Bretaň, Česko, megality, druidové, svátky, tradice, kulturní dědictví Keltů

ABSTRACT

The diploma thesis *Celts and their influence on modern European cultures* engages in Celtic nations, describes their history and presents remainders of Celtic culture in modern cultures. The thesis is focused on the influence of the Celts on the French region of Brittany and the Czech Republic. It mainly describes the heritage of the Celtic culture in the contemporary society in the form of Druidism, feasts, perception of nature and other traditions. It aims to create a complex image of the Celtic civilization. The second objective of the thesis is to confirm or refute the original connection of the modern Celtic cultural elements on a historical culture of the Celts. It achieves these aims on the basis of analysis, synthesis and subsequent comparison of obtained information about historical and contemporary Celts. The diploma thesis comes to the conclusion that all studied cultural elements have a real historical basis, but most of them, in their modern form, are created artificially. Nevertheless this fact does not detract from the importance of the cultural heritage of the Celts.

KEYWORDS

Celts, Brittany, the Czech Republic, megaliths, druids, feasts, traditions, cultural heritage of Celts

Obsah

Úvod.....	9
1 Keltové	12
1.1 Pojmenování.....	12
1.2 Písemné zmínky o Keltech.....	12
1.3 Vývoj keltské civilizace	14
1.3.1 Původ	14
1.3.2 Doba halštatská.....	14
1.3.3 Doba laténská	16
1.3.4 Doba oppid	16
1.3.5 Přelom tisíciletí.....	17
1.4 Mystický výklad keltské kultury	17
1.5 Keltové na našem území	19
1.5.1 Pozdní halštat	20
1.5.2 Laténské období.....	20
1.5.3 Doba oppid	21
1.6 Keltové v Bretani.....	23
1.6.1 Doba železná	23
1.6.2 Období římské invaze	25
1.6.3 Příchod Bretonců	25
1.6.4 Další historický vývoj Bretaně	26
1.6.5 Bretonština	26
1.7 Keltská kultura	27
1.7.1 Přírodní podmínky	27
1.7.2 Zemědělství	28
1.7.3 Používané materiály.....	28

1.7.4 Keltský oděv	29
1.7.5 Rodinný život	30
1.7.6 Obydlí	30
1.8 Megality a Keltové	31
1.8.1 Typy megalitických staveb.....	31
1.8.2 Datování megalitů.....	32
1.8.3 Megalitická kultura.....	33
1.8.4 Funkce megalitů	33
1.8.5 Keltské megality	36
1.9 Druidové	37
1.9.1 Historické prameny pojednávající o druidech.....	38
1.9.2 Hierarchie druidů.....	39
1.9.3 Soumrak historického druidismu	40
1.9.4 Typický ač mýtický druid	41
1.10 Keltové a stromy	43
1.11 Keltské vnímání času	47
2 Odkaz Keltů.....	50
2.1 Specifikum Bretaně	50
2.2 Moderní druidové	51
2.2.1 Druidismus v praxi	51
2.2.2 Druidismus nebo neodruidismus?	52
2.3 Moderní bardové	54
2.4 Pozůstatky kalendářní	55
2.4.1 Svátky	55
2.4.2 Nešťastná třináctka... ..	59
2.4.3 Vztah čápa k dětem.....	60
2.5 Hudba.....	61

2.5.1 Festival Interceltique de Lorient	61
2.5.2 Francouzská keltská hudba.....	62
2.5.3 Irská hudební legenda	64
2.5.4 Česká keltská hudba.....	64
2.5.5 Problémy soudobé keltské hudby	66
2.6 České spolky	66
2.6.1 Bratrstvo Keltů	66
2.6.2 Keltoi.....	68
2.6.3 Boii.....	68
2.7 Nejnovější archeologický nález.....	70
Závěr	72
Seznam použité literatury.....	75
Obrazové přílohy	78

Úvod

Diplomová práce s názvem *Keltové a jejich vliv na moderní evropské kultury* se zabývá keltským národem, který v dávných dobách udával směr vývoje nejen kontinentální Evropy. Keltové byli prvními doloženými usedlými obyvateli v této oblasti a patřili k nejvyspělejší civilizacím své doby. Práce poukazuje na fakt, že Keltové zanechali moderním Evropanům velmi rozsáhlé kulturní dědictví, které je z jedné strany podloženo historickými prameny a ze strany druhé je opředené nejrůznějšími mýty a legendami. Odkaz Keltů ve světle těchto charakteristik tvoří harmonický celek působící na soudobého člověka, aniž by si to uvědomoval, či byl ochoten si to připustit, neboť keltské národy byly dlouhou dobu považovány za barbarské. Diplomová práce se v celém svém rozsahu snaží ve čtenáři probudit uvědomění si blízkosti naší kultury s kulturou dávných Keltů. Autorka si vybrala tematiku Keltů proto, že rok strávila ve francouzské Bretani, v nejvíce keltské oblasti kontinentální Evropy, a tato živoucí a optimistická kultura ji uchvátila. Z tohoto důvodu se práce zaměřuje na vliv keltské kultury na naši vlast a na zemi autorčina srdce, na Francii, speciálně na oblast Bretaně.

Práce si klade dva hlavní cíle. Jejím prvním záměrem je nastínit celkový obraz keltské civilizace, včetně jejího historického vývoje. Speciální pozornost věnuje prvkům této kultury, které se uchovaly integrované v kulturách následujících až do dnešních dní. Tyto prvky blíže rozpracovává a uvádí do souvislostí. Druhým a stěžejním cílem práce je potvrdit či vyvrátit originální návaznost soudobých keltských kulturních prvků na historicky doložené Kelty. Tohoto cíle chce diplomová práce dosáhnout na základě analýz tradic, svátků a dalších složek společenského života. Popisované součásti kulturního života budou studovány z více hledisek, především z historického a ze společenského. V centru zájmu práce se nachází tradiční i zcela moderní činnosti odkazující se ke kultuře Keltů. Syntéza zmiňovaných cílů umožní práci odpovědět na základní tezi, zda keltské kulturní prvky přítomné v moderních společnostech opravdu vycházejí od historického národa Keltů, nebo zda byly uměle vytvořeny jako důsledek velké popularizace keltské kultury v posledních letech.

Diplomová práce vychází z poznatků z několika druhů pramenů, které je možné dělit podle tří hledisek, z jazykového, tematického a formálního. Autorka pracuje se zdroji v českém i ve francouzském jazyce. Veškeré překlady, parafráze a případné citace z francouzsky psaných pramenů jsou vlastními překlady autorky. Z hlediska formálního, diplomová práce využívá klasických knižních publikací a periodik ve formě časopisů. Z internetových zdrojů se jedná hlavně o informace poskytované provozovateli webových stránek zabývajících se činností spojenou s keltskou kulturou. Ke zcela nehmotným pramenům patří vlastní znalosti a zkušenosti autorky práce s Kelty, které získala během studií ve Francii. Z hlediska tematického diplomová práce čerpá z odborné archeologické literatury, z odborné literatury pojednávající o keltské kultuře, z cizojazyčných populárně naučných „keltských“ a bretaňských publikací a také z mnoha dalších specializovaných zdrojů. Pro získávání informací z tematické oblasti moderní keltské hudby, festivalů a akcí se autorka obrací na francouzské publikace a na věrohodné internetové zdroje.

Největší obtíže v práci s prameny a zdroji autorka shledává v třídění informací prakticky u všech druhů zdrojů. U odborné literatury je nutné vybrat nejdůležitější prvky a pochopit složitou terminologii daných oborů. Těžkosti přináší i práce s francouzskou odbornou literaturou, neboť autorka ovládá francouzský jazyk na odborné úrovni spíše v literární sféře. Stejný problém nastává i u zdrojů populárně naučných, u kterých je zapotřebí kritický a erudovaný náhled na tematiku.

Metodologicky se práce skládá z převážně teoretické části a z části, která se zakládá na analýze, výběru a následné syntéze získaných informací. Tyto informace jsou dále rozvíjeny a podrobeny komparaci, pokud to jejich povaha dovoluje.

Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. Část první pojednává o historických Keltech. Nejprve rozebírá samotný pojem „Keltové“ a uvádí písemnosti a autory, kteří jako první podali zprávy o těchto národech. Následuje popis vývoje celé keltské civilizace od prvních „protokeltů“ až po konec keltské éry. V rámci keltského mystického dědictví práce nabízí i originální výklad keltské historie z pohledu střídání věků. Vzhledem ke své komparativní povaze, diplomová práce se blíže zaměřuje na vývoj keltské civilizace na území dnešního Česka a Francie, respektive Bretaně. V kapitole věnované bretaňskému vývoji se zmiňuje i o bretonštině, jazyce, který vzešel z původních

keltských jazyků a také nastiňuje další vývoj v tomto francouzském regionu, který je velmi důležitý pro pozdější pochopení tematiky. Poté následuje kapitola rozebírající původní keltskou kulturu a zahrnuje informace o přírodních podmínkách a zemědělství, které velmi ovlivňovaly život Keltů. Zmiňuje materiály, oděvy a domy typické pro Kelty. Tato kapitola se neopomíná ani zmínit o tom, jak vypadala keltská rodina. Následně se práce zabývá velice diskutovaným tématem, kterým je vztah Keltů k megalitům a odpovídá na základní otázky: k čemu megalitické stavby sloužili a zda byli Keltové jejich staviteli. Téma úzce spojené s Kelty i megality rozpracovává další kapitola, která pojednává o druidech a nezapomíná ani na bájného Merlina. Poslední dvě kapitoly (velkého celku zabývajícího se historickými Kelty) se nachází již na tematickém pomezí mezi dávnými a současnými Kelty. Jedná se o keltský kult stromu a o keltské vnímání času. Obě tyto kapitoly vychází z dávných tradic, jejichž pozůstatky přetrvávají až do současnosti.

Druhá část diplomové práce je věnována nejrozličnějším pozůstatkům keltské kultury v evropských společnostech. Nejdříve se věnuje situaci dnešní Bretaně, která je právem považována za „domovinu“ moderních Keltů. S existencí moderní keltské kultury nutně ožívá i tradice druidů a bardů, kterými se zabývají dvě následující kapitoly. Jak je zmíněno výše, a u konce prvního velkého celku práce, keltská kultura nám zanechala i část svého vnímání času. Další kapitola pojednává o původních svátcích a významných dnech Keltů a o tom, v jaké podobě se dochovali v našich moderních kalendářích. Následující celek kapitol informuje o soudobé keltské hudební scéně, opět se zaměřením na Českou republiku a na Bretaň. Předposlední kapitola práce je věnována přehledu českých sdružení, která se zajímají o keltskou kulturu a snaží se ji propagovat. V rámci symboliky keltského cyklu, který se neustále navrácí do svého počátku, poslední kapitola diplomové práce informuje o zcela nejnovějším archeologickém nálezu na našem území. V příloze práce prezentuje vybrané obrazové materiály spojené s keltskou tematikou.

1 Keltové

1.1 Pojmenování

Keltská civilizace je civilizací, která je opředená velkým množstvím tajemství a záhad. Mezi ně patří i původ pojmenování tohoto uskupení.

V dnešní době vnímáme Kelty jako jednotlý národ, který byl schopný postupně expandovat po celé Evropě a po dlouhou zde udával směr vývoje. Keltové ovšem nebyli jednotlým uskupením. Keltská civilizace se sestávala z mnoha etnik se společnými prvky, které z nich dělaly velký keltský národ. Rozdíly se vyznačovaly především v jazyce a v kultuře.

Vrátíme se k samotnému pojmenování „Keltové“. V historii je zcela běžné pojmenovávání událostí, národů, území apod. ex post. Stejným případem se zdají být i Keltové, neboť se tento „výraz“ objevuje až kolem 6. století př. n. l. Název se ve starověku objevoval v mnohých varietách jako Keltóí, Galatové, Celtae, Galové apod. Všechny tyto varianty byla synonyma, ať se jednalo o výraz řecký či latinský.

Základem pojmenování keltských národů je výraz „Keltiké“, který nepopisuje kdo, ale nýbrž kde. „Keltiké“ bychom mohli volně přeložit jako „území Keltů“. Primárně se tedy jednalo o geografické pojmenování území od Dunaje až po Pyrenejský poloostrov. Objevuje se též vymezení tohoto prostoru, které uvádí, že se rozkládal od Atlantiku až po Hercynský les¹, což samozřejmě územně odpovídá definici první.

1.2 Písemné zmínky o Keltech

Až střetnutí Římanů a Keltů nám dává důkaz o tom, že Keltové se sami označovali za Kelty, neboť sám Gaius Julius Caesar ve svých *Zápisích o válce galské* uvádí, že Keltové ve svém jazyce sami sebe nazývají Keltové a že to Římané jim říkají Galové. Tato zmínka nesporně dokazuje, že Keltové si toto „označení“ dali sami. Keltové, ať byli zrovna nazýváni jakkoliv, byli všemi středomořskými národy vnímáni jako „zaalpští barbaři“. Musíme zde uvést na pravou míru označení Galové. Jednoduše bychom mohli říci, že

¹ Latinsky Hercynia silva. Označení pro zalesněná pohoří rozkládající se od Rýna po Karpaty. Vznik v prvohorách.

každý Gal je Kelt, ale ne každý Kelt je Gal. Galové byli totiž jedním keltským etnikem, se kterým se Římané potýkali nejvíce a to na území dnešní Francie.

Ve stejném období jako se objevují první zmínky o jménech keltské civilizace, samozřejmě se objevují i první zápisky, první zmínky celkově o Keltech. Vděčíme za ně především geografovi Hekataiovi z Miletu. Velký potenciál měly i „zápisky“ z 5. století př. n. l. kartaginského mořeplavce Hamilkona. Bohužel se nedochovalo více, než pouhé zlomky jeho díla a tudíž nemohou poskytnout jiné svědectví, než povědomí o Keltech. Dalším cenným zdrojem je historik Hérodotos z Halikarnassu, který v polovině 5. století př. n. l. uvádí ve svých dílech zmínky o Keltech, které Kartágiňané užívali jako žoldnéře.

Posledním významným starověkým zdrojem informací o Keltech je *Geografika* od alexandrijského učenice Klaudia Ptolemaia z 2. století našeho letopočtu. Klaudius využil toho, že kupci, kteří se pohybovali po Evropě, si vytvářeli „cestovní mapy“. Shromáždil je, stejně tak díla svých předchůdců, a vytvořil něco na způsob atlasu tehdy známého světa. Tento zdroj nám sice neposkytuje detaily o keltské civilizaci, ale zato ji s velkou přesností místně dokumentuje. Jména nejdůležitějších řek v oblasti mají samozřejmě keltský původ. „Na většině starověkých map se nazývá Danubius či Danuvius, jméno je původně keltské a znamená rychle tekoucí, bystrý. Na západě směřuje k severu tok Rýna, původně keltské řeky Renos. Jméno souvisí s rozlehlou deltou, širokým územím přechodu země v moře. ... Z řek nás zajímá zvláště Albis – Labe. Základ názvu je prastarý, indoevropský, Kelty převzatý. Znamená, že je říční proud čistý, bílý (podobně jako v latině znamená albus bílý, ale také čirý).“²

Zajímavé je, že s nástupem středověku zmínky o Keltech zcela mizí. Keltská civilizace se zdá být zapomenuta. Dokonce i kronikář Kosmas opomenul Kelty a za zcela první osídlení českého prostoru považuje příchod praotce Čecha. „Teprve Daniel z Veleslavína, český knihtiskař, když v 16. století vydával kroniku Silviovu a Kuthenovu, poznamenal v předmluvě, že prvními historicky zjištěnými obyvateli Čech byli galští Bójové, kteří dali zemi jméno Boiohemum, Bohemia. Od té doby tento poznatek neupadl v zapomenutí a v 19. století byl vědecky zdůvodněn, zvláště Fr. Palackým.“³ Ať byli Keltové „zapomenuti“ úmyslně nebo ne, tak se v dnešní době, poslední 2 století, těší

2 BAUEROVÁ, Anna. *Zapomenuté věky země Bójů*. Plzeň: Nava, 1998. s. 8

3 FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995. s. 14

velkému vědeckému i nevědeckému zájmu, který budeme rozebírat v pozdějších kapitolách.⁴

Na závěr kapitoly je nutné podotknout, že první písemné zmínky o Keltech zdaleka nekorelují s počátkem jejich kultury. Výše popsané důkazy se objevují v době, kdy se Keltové začínají střetávat s jinými kulturami a jejich civilizace již prošla velkými změnami, o kterých se zmíníme později.

1.3 Vývoj keltské civilizace

Jak již bylo naznačeno výše, vznik keltské civilizace značně předchází první záznamy o ní. Nejspíše i z toho důvodu, že Keltové velmi dlouho „neměli“ písmo, respektive nesměli nic zapisovat. Důkazy o jejich dřívější přítomnosti nám dává archeologie, která je schopná relativně přesně určit stáří nálezů a přiřadit je k dané kultuře.

1.3.1 Původ

Keltové se objevují v 8. století př. n. l. a to v oblasti Čech, Horního Rakouska, Bavorska, severozápadního Švýcarska a východu Francie. Odtud se budou v průběhu staletí šířit nejen po zbytku Evropy. Toto rozšíření nebylo zdaleka jednolité, keltská civilizace se nejjednodušeji dělí na 3 hlavní oblasti, 3 „subkultury“. Všechny byly keltské, ovšem vyvíjely se lehce odlišně a především v jiné oblasti. První je kultura halštatská a laténská, nacházející se ve středu a na západě Evropy. Druhou je tzv. „golasecká kultura“, která se usídlila na severu dnešní Itálie. Jako poslední uvádíme kulturu keltiberskou, která se nacházela, jak je již zjevné z názvu, na Iberském poloostrově.

1.3.2 Doba halštatská

Nejvýznamnější je kultura halštatská, která získala své pojmenování podle městečka, které existuje dodnes. Je jím Hallstatt, ležící nedaleko Salcburku, v Horním Rakousku. Respektive, v době Keltů zde bylo velké osídlení a těžila se zde kamenná sůl, která se v galštině neřekne jinak, než „Hal“. V polovině 19. století zde byly objeveny pozůstatky keltského osídlení, včetně pohřebiště a solných dolů, kde byly nálezy téměř dokonale dochované díky konzervaci solí. Období halštatské kultury zhruba odpovídá starší době železné, tudíž od 8. století do 5. století př. n. l. Jak napovídá historický název období,

⁴ BOUZEK, Jan. *Keltové našich zemí v evropském kontextu*. Praha: Triton, 2007.

Keltové v této době již uměli zpracovávat železo, což znamenalo významný pokrok v jejich kultuře, zpočátku halštatu mělo ovšem „statut“ vzácného kovu. Nejprve se tedy používalo ke zdobení dalších materiálů, oděvů a předmětů vysoce postavených Keltů. Postupem času se z něj stal užitkový kov, který přinesl „revoluci“ do keltského života, neboť z něj byli schopni vyrobit nástroje, které byly mnohem pevnější a odolnější, než kovy používané předtím.

Halštatská doba by se též dala označit za dobu knížecí, za dobu mohylových hrobů. „Různí evropští badatelé soudí, že tento způsob pohřbívání byl nejstarší právě ve středních Čechách – tedy zdejším místním vynálezem – a odtud se šířil do oblasti jihoněmecké, švýcarské a francouzské. Hrobům s nespálenými těly, bohatě vybavenými, se v odborné literatuře říká knížecí. ... Mohyly patří k důležitým symbolům halštatu, přestože mohylové pohřbívání bylo mnohem starší; v Čechách se projevil tento ritus zvláště ve střední době bronzové, ale v éře halštatu znovu ožil a velmi se rozmohl.“⁵

Velmi významným nálezem je objevení hrobky ve Francii, v městečku Vix, které se nachází v severním cípu dnešního departmentu Côte-d'Or (region Bourgogne). Francouzi tento objev označují jako „La dame de Vix“ (Dáma z Vix). Vykopávky byly zahájeny v roce 1953 a poskytují nám informace o typickém hrobě „elity“ v době halštatu a zároveň o „netypické“ kulturní keltské události.

Nálezy zcela zjevně ukazují, že se jednalo o knížecí sídlo, které obchodovalo, neboť bylo bohaté a pochází z 6. století př. n. l. Dáma byla pohřbena do hrobky s nejvyššími počty, byla uložena na voze, s mnohými šperky, hrobka byla vyložena nejrůznějšími koberci a dalšími vzácnými předměty. Popisovaná hrobka splňuje všechny typické znaky doby a postavení pohřbívané osoby, pouze s tím rozdílem, že pohřbená byla žena. Ženy měly všeobecně vysoké postavení v keltském světě, ale málokdy byly takto pohřbívány. Dle artefaktů nalezených v hrobce musela tato žena zastávat nejvyšší politickou, ale i vysokou náboženskou pozici, neboť se její mohyla nachází u svatyně. Dle analýz kosterních pozůstatků se rozhodně nemohlo jednat o „krásnou mladou (obětovanou) kněžku“, protože pohřbená žena měla vychýlenou páteř (musela tedy kulhat) a byla na tehdejší poměry velmi stará. Bohužel, přesný důvod knížecího (a zjevně i náboženského) pohřbu této ženy se v nejbližší době nedozvíme. Je pravděpodobné, že si své tajemství

5 BAUEROVÁ, Anna. *Zapomenuté věky země Bójů*. Plzeň: Nava, 1998. s. 14-15

ponechá navždy. Velmi typický příklad keltské kultury. Další zajímavostí tohoto místa je, že již v daném období mělo formu oppida, opevněného, vrstveného města, která vznikala běžně až o 4 století později. I v tomto směru je nález zcela výjimečný.⁶

1.3.3 Doba laténská

Následuje období mladší doby železné, od 5. století př. n. l. do přelomu letopočtu, pro které je typická laténská kultura. Hallstatt byl základem pro pojmenování doby a kultury halštatské, u kultury laténské to je naleziště La Tène u Neuchâtelského jezera ve Švýcarsku.

Začátkem tohoto období se železo stává již běžným kovem a společně se změnou klimatu v Evropě umožňuje rozvinutější zemědělskou činnost a také formování lesnaté krajiny. Nadále se udržují knížata jako elita společnosti a stále jsou pohřbíváni s mnohými poctami, ale hrobky již nejsou natolik honosné a rozšiřují se plochá pohřebiště. S ústupem výhradní moci knížat se začíná do popředí dostávat společenská vrstva válečníků. Tento fakt je podmíněn především změnou situace keltské civilizace. Ta na „svém“ území již dosáhla vrcholu a začínala se rozšiřovat, od 4. století př. n. l. dochází ke keltské expanzi mimo původní osídlení. Keltové migrují do Itálie, k Dunaji, na Balkán a kmen Galatové se dostane až do Malé Asie. Na konci 3. století př. n. l. keltské kmeny dokonce zaútočí na Delfy. Keltové se střetávali i se starověkým Římem, mezi těmito kmeny byli i čeští Bójové. Všechna keltská tažení se setkala s neúspěchem a Keltové se buď integrovali do kultury, do které přišli, nebo se vrátili na svá původní území.⁷

1.3.4 Doba oppid

V období od 2. století př. n. l. vznikají městská centra zvaná oppida. Byla to stupňovitě strukturovaná opevněná hradiště, která se orientovala na obchod a řemesla. Plnila podobné funkce jako městské státy ve středomoří. V této době se keltská civilizace zásadně mění pod vlivem římské expanze. Z keltských oblastí se postupně stávají provincie Říma a s jeho „státním“ vlivem přichází i vlivy kulturní, které postupně vytlačují původní kulturu Keltů. Ironií osudu Keltů je fakt, že stavby v podobě oppid nejspíše napomohly římskému dobývání, neboť se na těchto místech koncentrovali lidé a taková oblast se

⁶ *Les Cahiers Science&Vie: Les Celtes [Origine, histoire, héritage]*. N° 146 (juillet 2014). Montrouge: MONDADORI FRANCE, 2014, s. 6-12

⁷ FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995.

mnohem lépe řídí, pokud si ji někdo podmaní. Pouze na keltském „venkově“ se zachovává keltská kultura v nezměněné podobě, jelikož uniká centru zájmu římského vlivu.

1.3.5 Přelom tisíciletí

V prvních stoletích našeho letopočtu keltská civilizace z kontinentální Evropy mizí pod vlivem rozsáhlé romanizace a také christianizace zbylých oblastí. Pouze takzvaní ostrovní Keltové nacházející se ve Velké Británii uniknou římské expanzi, neboť vrchoviny Wales a Skotsko zůstávají nedobyté a tudíž čistě keltské, i ty se bohužel později potýkají s problémem v podobě germanizace.

Dodnes kulturní dědictví Keltů přetrvává ve Skotsku, v Irsku, v Bretani, ve Wales, na ostrově Man a v Cornwallu především díky umění, literatuře a lidovým tradicím. My se v pozdějších kapitolách zaměříme na dědictví v oblasti Bretaně.

1.4 Mystický výklad keltské kultury

Vývoj keltské civilizace bychom ovšem plně neobsáhli, kdybychom se nepozastavili i u lehce jiného výkladu vzestupu a pádu Keltů, u mystického nahlížení na tento „národ“.

Jak naznačuje Martha Sillsová-Fuchsová ve svém díle *Návrat Keltů*⁸, dějiny nejsou formovány pouze historickými událostmi. Všechno dění neodmyslitelně souvisí s přírodními silami a podmínkami, což u Keltů platí dvojnásob, neboť jejich kultura byla naprosto spjatá s přírodou a s jejími cykly. Tímto se dostáváme k vymezení „vlády“ Keltů z astrologického hlediska. Jako každý tehdejší národ se i Keltové snažili pochopit přírodní zákonitosti kolem sebe a začali pozorovat oblohu.

Autorka poukazuje na fakt, že již ve 4. tisíciletí př. n. l. nacházíme u pravěkých civilizací kult býka a to i v oblastech, ve kterých tento dobytek nehraje výraznější hospodářskou roli. Kdyby zde býk tvořil těžiště hospodářství, bylo by jeho uctívání zcela logicky vyvoditelné, ale pravý důvod se nachází v jiné teorii. Zástupcem této teorie je starověký Egypt, kde byl býk uctíván, i když hospodářsky nebyl hovězí dobytek nijak významným. Kult býka byl velmi rozšířený i v keltské kultuře. Jako příklad si uveďme, že příchod Keltů na Britské ostrovy byl označen v keltských bájích⁹ tak, že keltská bohyně

8 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996.

9 Fyzické znázornění na basreliéfu galokeltského původu z 3. století př. n. l., nyní uložen v muzeu v Toulouse.

byla vedena na toto území právě býkem. Nejedná se o nic menšího, než o časové označení příchodu předků Keltů do oblasti za kanálem La Manche. Otázka tedy zní, jak se z kultu stane časový údaj. Odpověď nacházíme v tzv. Platónském roku, který vyjadřuje pohyb těles sluneční soustavy v uzavřeném okruhu, a trvá přibližně 25 tisíc let. Platónský rok se skládá z 12 měsíců, které astrologie zná spíše pod pojmem „věky“. Každý tento věk je pojmenován podle znamení zvěrokruhu a trvá přibližně 2 100 let. Centrem našeho zájmu jsou věky Býka a Berana.

Ve věku Býka, trvajícím zhruba od 4. tisíciletí až do 2. tisíciletí př. n. l., dochází k velkým populačním změnám na celém kontinentu. Jedná se totiž o dobu stěhování národů. Souhrn populací, které z nedostatku dalších informací odborníci nazývají Indoevropané, přichází nejen na území dnešní Evropy a jejich „kultura“ se postupně rozděluje na jednotlivé specifické oblasti. Václav Kruta, francouzský univerzitní profesor, historik a archeolog česko-francouzského původu, ve svém článku *L'Europe avant les Celtes*¹⁰ uvádí, že část z Indoevropanů, která se usadila ve střední Evropě je v dnešní době známá pod označením kultura zvoncovitých či nálevkovitých pohárů. Rozšířila se až k pobřeží Atlantiku, na jih Pyrenejského poloostrova, do Středozeří a též i na Britské ostrovy. Tato řemeslně zdatná kultura již uměla zpracovávat kovy a vyrábět propracovanější zbraně, především luky a šípy. Nejdůležitějším faktem ovšem je, že tato „civilizace“ je přímým předkem historicky doložených národů v Evropě, zvláště Keltů.

Přibližně v 2. tisíciletí př. n. l. se věk Býka mění ve věk Berana, se kterým přichází další velké změny. Z kultury tzv. nálevkovitých pohárů se postupně na území Evropy stává „protokeltské“ osídlení. O keltské kultuře před obdobím halštatu vědci mnoho nevědí i z toho důvodu, že identifikace nálezů není vždy zcela průkazná. Vrchol věku Berana je i vrcholem keltské civilizace i v podobě jejich vlastní expanze na mnohá nová území.

Změnu věků si Keltové velmi dobře uvědomovali. Sillsová-Fuchsová uvádí ve své publikaci: „Jestliže uvažujeme tímto způsobem, lze také vysvětlit mnohokrát citované historky, podle níž se Alexandr Veliký jednou zeptal keltského náčelníka, čeho se jeho národ bojí nejvíce. Vůdce odpověděl stručně a bez váhání, že Keltové mají pouze a jedině

10 KRUTA, Václav. Článek: *L'Europe avant les Celtes* [online]. c2001
Dostupné z: http://www.clio.fr/bibliotheque/l_europe_avant_les_celtes.asp

strach z toho, že jim spadne nebe na hlavu!“¹¹ Dalším velmi populárním a známým odkazem na tuto problematiku jsou reference vložené do komiksů (a filmů) o Asterixovi a Obelixovi, nebojácných a bodrých Galech. Tito dva hrdinové se totiž často obávají, že jim „obloha spadne na hlavu“. Tato obava, dnes již bagatelizovaná, vychází z keltských bájí a z jejich víry v přírodní božstva. Keltové věřili, že jejich posvátný Býk drží nebesa a byli si moc dobře vědomi faktu, že „vláda“ Býka končí. S tím přicházely i obavy o další osud jejich civilizace. Jednoduchým důkazem vědomosti o novém věku Berana jsou keltské helmy, které byly zdobeny beraními rohy, jako symbolem aktuálního kultu.

S přelomem letopočtů přichází i přelom věků, z Berana do Ryb, které se stávají symbolem křesťanství, a keltská civilizace současně zaniká. Výraz „obětní beránek“ nabývá v tomto světle nových rozměrů, neboť se zde jedná i o symbolické pokoření věku a lidu Berana.

Střídání Platónských měsíců bylo vždy doprovázeno velkými civilizačními změnami a zdá se tomu být stejně i dnes. Naše civilizace se nachází na přelomu věku Ryb a Vodnáře a z civilizačního hlediska se nacházíme ve fázi hledání našeho dalšího směřování, neboť se potýkáme s úpadkem starých, tradičních hodnot (morálky) a nové zatím nemáme.

Všechny výše popsané změny a zákonitosti se mohou zdát „nevědecké“, ale zakládají se na jasně daném neměnném procesu ve vesmíru, přesně se shodují s velkými civilizačními změnami a bylo by nemoudré se o nich alespoň nezmínit.

1.5 Keltové na našem území

Osídlení území Čech Keltů bylo velmi specifické, jak jsme se již zmínili, zdejší osídlení patřilo k těm úplně původním keltským oblastem. Česká oblast nám je velmi dobře známa, ale i tak je vhodné připomenout, že naše území je poměrně geograficky uzavřené. Původ zvláštního ohraničení je někdy přisuzován dávné srážce meteoritu s povrchem Země, ze které vzniknul jistý „kráter“. Tato teorie je více úsměvná než pravdivá, neboť by naše hory vypadaly úplně jinak, byly by více strmé a „ostré“. Specifický ráz naší domoviny se zrodil ze zcela obyčejných horotvorných procesů, jakými jsou posuny zemských desek. Předešlý popis našeho území není zcela bezúčelný, je velmi důležitý k popisu toho, jak a kde se

11 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 20

usídlovaly staré národy. Oblast Českomoravské vrchoviny a české horské oblasti byly osidlovány až mnohem později, nejen protože byly hůře dostupné, ale také poměrně neúrodné a lesnaté. Nejpriznivější pro první osídlení byla nížinná oblast Čech a Moravy.¹²

Naše území obývaly především kmeny Bójů, Volků-Tektoságů a později snad i Venétů. Od prvního zmíněného kmene se odvozuje latinský název Čech, *Boiohaemum*. Na základě četných archeologických nálezů na našem území víme s jistotou, že se zde keltská civilizace vyskytovala ve všech svých vývojových fázích.

1.5.1 Pozdní halštát

Dokladem osídlení Kelty okolo 5. století př. n. l. jsou bohaté mohylové hroby v jižních a západních Čechách, především nálezy ve Skalici u Tábora, Hradiště u Písku a v Chlumu u Zbirohu, pocházející z přelomu halštatské a laténské doby. Svým provedením jsou velmi podobné honosné hrobce „Dámy z Vix“, kterou jsme popisovali výše. Obsahovaly vzácné předměty, pohřební vozy a často i předměty etruského původu, které se do našeho kraje dostávaly v tomto období spíše jako diplomatické dary, nežli jako běžné zboží. Honosné hrobky jsou důsledkem existence mocné vrstvy, elity „vládců“ obklopené družinou. Vznikala tudíž i sídla pro ně typická, kterými jsou hradiště. Nejvíce známými a velkými hradišti byla Závist u Zbraslavi a Minice u Kralup.

1.5.2 Laténské období

Raně laténské období přináší do našich končin změny především v umění, které se stává ornamentálním, objevují se masky a figurální zobrazování zvířat. Se změnami v umění přichází i změny v „architektuře“. Kolem stávajících hradišť se staví opevnění, vznikají první sakrální stavby a jistý druh paláců pro vládce. Vznik hradeb kolem stávajících hradišť můžeme velice dobře demonstrovat na již zmiňované Závisti: „první opevnění raně laténské Závisti tvořily dvě dubové palisády na vnitřním i vnějším líci, mezi nimiž byla nasypána výplň z kamene a zeminy, zpevňovaná konstrukcí z dřevěných roštů. Šířka hradby byla různá podle stupně ohrožení daného úseku a kolísala mezi 3 a 5 metry. Brána do hradiště byla položena 12,5 m vysoko nad dnem obrovského, do skály vylámaného příkopu.“¹³

12 BOUZEK, Jan. *Keltové našich zemí v evropském kontextu*. Praha: Triton, 2007. s. 11-15

13 BOUZEK, Jan. *Keltové našich zemí v evropském kontextu*. Praha: Triton, 2007. s. 60

Doba středního laténu je dobou kulturních změn, nacházíme se ve 4. století př. n. l. a na českém území začínají postupně mizet velká opevněná sídla, která v předchozích stoletích vzkvétala. Společně s nimi se nálezy bohatých knížecích hrobů stávají vzácností a jsou nahrazovány plochými pohřebišti, která je možné v odborné literatuře najít také pod označením „kostrové hroby“. Keltské kmeny celkově začínají migrovat, včetně výbojů na území dnešní Itálie. S touto změnou orientace společnosti přichází i nové pojetí sídel. Při pohybu obyvatelstva, vojska a materiálu jsou nyní stěžejními výrobní a obchodní střediska. Nejvýznamnější střediska tohoto typu se na českém území nacházejí u Nového Strašecí a u Litoměřic. Keltské vesnice v této době byly velmi malé, často populačně odpovídaly jedné či dvěma rodinám. Běžné keltské obydlí bylo velmi jednoduché se sedlovou střechou, některá byla i částečně zapuštěná do země. „Vedle vesnic existovaly také izolované usedlosti; přičemž kromě jednoduchých usedlostí známe také dvorce keltské elity a tzv. čtyřhranné ohrazené okrsky se studnou, považované obvykle za svatyně, i když mnohé z nich plnily snad také funkci jakéhosi aristokratického (či druidského?) sídla.“¹⁴ Popisovaný typ sídla můžeme najít například v Mšeckých Žehrovicích.

Podle archeologických nálezů s jistotou víme, že ve 3. století př. n. l. se mění postupně způsob pohřbívání zemřelých. Výše zmíněné honosné hrobky jsou „dávnou“ minulostí a tzv. kostrové hroby začínají být též vzácné. Běžným „stylem“ pohřbívání se stávají tzv. žárové hroby. Jak již napovídá označení, obsah hrobu byl vždy zpopelněn. I přesto zde zůstává mnoho artefaktů vhodných pro studování archeology, neboť keramika a řidčeji i kosti nebyly žarem zcela zničeny. Posun od žárových pohřebišť se nachází o sto let později, v této době hroby postupně mizí zcela, respektive, důkazy o nich. Je samozřejmé, že keltské obyvatelstvo bylo nadále nějakým způsobem „pohřbíváno“. Odborníci se shodují, že zemřelí museli býti zpopelňováni a jejich popel byl nejspíše i rozptýlován, tudíž po nich nezůstává žádná trvalá stopa, kterou bychom mohli dnes studovat a doložit.

1.5.3 Doba oppid

Nadchází jedno z posledních období keltského osídlení, nejen na našem území, které laická veřejnost většinou zná buď jako jediné, nebo mu přisuzuje největší důležitost ve vývoji Keltů jako civilizace. Jedná se období výstavby oppid.

¹⁴ BOUZEK, Jan. *Kelty našich zemí v evropském kontextu*. Praha: Triton, 2007. s. 95

Pravdivým na laickém nahlížení na problematiku zůstává fakt, že oppida byla civilizačním vrcholem Keltů. Musíme ovšem na danou situaci pohlížet z globálnějšího hlediska, které nám ukáže, že Kelty v době oppid byli prakticky „odsouzeni“ k zániku. Oppidum pro Kelty představovalo zhruba to samé, co dnes pro nás znamenají města. Oppida byla opevněná a měla stupňovitý charakter, jak ve smyslu prostorovém, tak ve smyslu formálním. Jinými slovy, nejdůležitější stavba stála v centru oppida na vyvýšeném místě. Oppidum plnilo funkci kmenového střediska, které většinou spravovali pověření úředníci. Vznikala často na místě původního hradiště, příkladem je Závist u Zbraslavi, která byla zmiňována výše. Dalším významným oppidem na území Čech byly Hrazany, Nevězice a dnes velmi známé Stradonice, které byly v polovině 2. století př. n. l. centrem výroby a razily se zde i mince. Na Moravě se nacházela dvě důležitá oppida, Staré Hradisko u Prostějova a oppidum na Hostýně. Prostor mezi českými a moravskými oppidy mělo pod svojí ochranou oppidum u Českých Lhotic.¹⁵

Konec Keltů v Čechách (a na Moravě) není událostí jednoho století. Již jsme se zmiňovali, že keltské kmeny od 4. století př. n. l. začínají migrovat, začínají expandovat mimo své původní osídlení, což se dotýkalo i našeho prostoru. Z českého území „odchází“ především kmen Bójů, který se na několik století usídlí v severní Itálii. Je ovšem nutné si uvědomit, že všechny tyto migrační posuny nikdy neznamenal odchod či invazi celého kmene Keltů. Na původním či dobytém území vždy část kmene zůstává. Kelty byli v Itálii sice úspěšní, dobyli i Řím, ale dlouho se zde neudrželi a území opět opouštěli, mnozí se v prvním století př. n. l. vrací zpět do své „domoviny“, tedy i do Čech.

Doba oppid, s nimi i doba Keltů, pomalu, ale jistě končí. Do střední Evropy přicházejí Markomané, největší kmen Marobudovy říše, a rozšiřuje se zde germánské osídlení. Společně s těmito změnami kmenových osídlení přichází i další vliv, Řím. Na přelomu letopočtů dochází k římské invazi do Evropy, která vede přes naše území a podrobuje si veškeré původní obyvatelstvo. Nepodrobené keltské obyvatelstvo je tlačeno na území Galie, dnešní Francie. Bohužel, ani tento přesun Kelty neochrání před romanizací, čemuž se budeme věnovat v následující kapitole.

15 BOUZEK, Jan. *Kelty našich zemí v evropském kontextu*. Praha: Triton, 2007.

1.6 Keltové v Bretani

Na úvod této kapitoly je zapotřebí podotknout, že vývoj a způsob osídlení celé Francie Kelty se nenachází v centru zájmu našeho zkoumání. Jako rámec pro pochopení situace v Bretani čtenáři zcela postačí informace sdělené v kapitole o vývoji keltské civilizace jako takové. Jelikož cílem této kapitoly je poukázat na historickou podmíněnost keltského vlivu právě a pouze na území Bretaně, bylo by zbytečné vyjmenovávat další jednotlivé nálezy a zvláštnosti keltského osídlení na celém francouzském území, neboť fakticky koreluje s všeobecným vývojem.

Bretaň se nachází na nejzápadnějším cípu Francie, na poloostrově Armorique. Tato oblast má status regionu, který se dělí na jednotlivé departmenty. Tím nejzápadnější je departement Finistère. Velmi zajímavá je etymologie jeho názvu, ve francouzštině vychází z výrazu „konec země“, ale v galštině tento název znamenal „začátek země“. Začátek či konec, tento region je zcela výjimečný a zdá se být v dnešní době kulturně poměrně izolovaný od zbytku země, možná i od zbytku Evropy. Nicméně, dříve tomu tak nebylo. Tato neobvykle krásná oblast byla od doby železné plně integrována do „sítě“ šíření keltské kultury. Vzhledem k absenci písemných pozůstatků, jediným ukazatelem pro naši dobu jsou nálezy archeologů. Domněnku, že Keltové byli v Bretani přítomni již na počátku doby železné, potvrzují nástroje typické pro keltskou populaci. Objevené z větší části v pobřežních oblastech, sekery a různé meče poukazovaly na tak unikátně vyvinutou rukodělnou činnost keltské populace.¹⁶

1.6.1 Doba železná

V době železné, jak již napovídá její označení, se zpracovává především tento kov a právě armorická oblast (Bretaňský poloostrov) je jeho velkým producentem. Železo ovšem není jedinou surovinou, která proslavila tento region. V jedné z předchozích kapitol jsme se zmiňovali, že halštatské období dosáhlo svého věhlasu a postavení na základě těžby a prodeje kamenné soli. V oblasti Bretaně se ložiska kamenné soli nenacházejí, ale je obklopena mořem. Již Keltové si uvědomovali tento potenciál a stali se velkým producentem mořské soli, která byla velice ceněna vzhledem ke svým přirozeným vlastnostem a kvalitě. Výraz „sůl nad zlato“ se neužívá pouze v pohádkách. Francouzské publikace označují sůl často jako „bílá

16 NEUMAGER, Yvonick. *Bretagne: Entre terre et mer*. Slovénie : Timée Editions, 2007.

zlatu“¹⁷ z prostého důvodu. Oblasti, které jsou proslulé získáváním mořské soli, patří k absolutně nejchudším územím, kde se nenacházejí žádné další přírodní zdroje a vzhledem ke kvalitě zeminy, se zemědělství zde příliš nerozvíjí a oblast je vhodná pouze pro pastviny. Produkce mořské soli nebyla ani technologicky náročná, neboť byly pouze vybudovány tzv. saliny. Jedná se o systém mělkých plochých jezírek na břehu moře. Všechna jsou mezi sebou propojena, aby voda mohla cirkulovat. Nicméně, cirkuluje natolik pomalu, že se rychle odpařuje a na hladkém dně zůstává pouze sůl, kterou stačí shrabat a odvézt. Nejcennější sůl je taková, která se nachází na vrcholku solné sedimentace a Francouzi je nazývána „fleur de sel“¹⁸. Ta je i dnes gurmánskou záležitostí. Nutno podotknout, že sůl je v oblasti Guérande „těžena“ tímto tradičním a prastarým způsobem i dnes a představuje významný a velmi kvalitní regionální produkt.¹⁹

Vzhledem k tomuto přírodnímu bohatství se bretanská oblast poměrně rychle vyvíjí a umožňuje dřívější strukturování, rozvrstvení společnosti. Tento fakt dokazují i archeologické nálezy, neboť zde nacházíme pozůstatky knížecích sídel, která jsou typická pro osídlení s bohatou vládnoucí vrstvou Keltů. Příkladem je naleziště v Saint-Symphorien-en-Paule, které se nachází zhruba ve středu regionu Bretaně, východně od přístavního města Brest. Samozřejmostí je i přítomnost nálezů běžného charakteru, kterými jsou pozůstatky venkovských obydlí a velké množství nejrozličnější keramiky a nástrojů denní potřeby. Přímý písemný důkaz o přítomnosti keltského národa v západní Francii přichází zhruba ve stejném období jako všeobecné první záznamy o Keltech.

V případě Bretaně vděčíme za informace řeckému obchodníkovi, cestovateli a mořeplavci jménem Pýtheas z Massalie (dnešní Marseille), který se vydával na „objevitelské“ cesty a roku 325 př. n. l. popsal obyvatele u kanálu La Manche. Zajímavé je, že tehdejší svět jeho objevy nepřijal, jelikož byl v podezření, že si výsledky svých cest vymýšlí. Až po jeho smrti byly objevy potvrzeny, ale do té doby se mnohé jeho práce nedochovaly a tudíž nevíme, jak rozsáhlé a úspěšné bylo jeho bádání.

17 L'or blanc

18 Volně přeloženo jako „květ soli“, do češtiny se výraz nepřekládá – vrcholové nejjemnější (i chuťově) krystalky soli.

19 HUVET-MARTINET, Micheline. *L'aventure du sel*. Rennes: Editions OUEST-FRANCE, 2013.

1.6.2 Období římské invaze

Největší formant keltské populace v Bretani se situuje do prvního století př. n. l., kdy se po celé Galii šíří římský vliv. Území Galie v této době zhruba odpovídá území dnešní Francie a obývaly ji tři velké keltské kmeny: Galové, Aquitáni a Belgové. Současně zde dochází k politické krizi a problémovým vztahům mezi jednotlivými keltskými uskupeními. Některé z nich měly i kladné vztahy s Římany, což situaci ještě vyostřovalo.

Zmíněné problémy vrcholí tzv. válkou o Galii, trvající 8 let (58-51 př. n. l.), která končí vítězně pro římskou stranu. Touto významnou událostí se postupně dokončuje proces romanizace keltského obyvatelstva: „...a římský vliv sílí ve všech směrech: ve způsobu života, v hospodářském životě, v umění i v mincovnictví. Stará oppida jsou opouštěna, zakládají se nová města a organizují se podle vzoru římských měst. Galie byla brzy plná římských obchodníků a občanů, šířila se znalost latiny a římský vliv pronikal přes Galii dále k severu.“²⁰ Římské kulturní vlivy se jako první plně projevují na keltské šlechtě, která si mimo jiné osvojuje i latinu. Dopady na běžnou populaci jsou mnohem menší a méně důsledně vynutitelné, ta nadále používá lokální dialekty, kterými udržuje zbytky keltské kultury. Důkazem „přežívání“ původní kultury Keltů jsou nálezy sošek, nejspíše božstev, keltského původu pocházejících z 3. století našeho letopočtu.

1.6.3 Příchod Bretonců

Kulturním zlomem na území Bretaňského poloostrova je příchod Brittonců kolem 5. století n. l. Svými počty začínají převyšovat keltské obyvatelstvo, které se postupem století opět vymanilo z nadvlády Říma. V tuto chvíli bychom se mohli domnívat, že je keltskému vlivu na výběžku Francie konec. Opak je pravda. Brittonci, které známe spíše pod označení Bretonci, přicházejí z Britských ostrovů, odkud jsou vytlačováni invazí germánských kmenů. V kapitole o vývoji keltské civilizace jsme se zmiňovali, že keltské kmeny odchází i na území na druhé straně kanálu La Manche, což vede ke zjištění, že se Bretaň osidluje opět Kelty, kteří prošli svým specifickým vývojem na jiném území. Samotné francouzské názvosloví a původ bretonštiny jako jazyka podkládají tuto teorii. Ve francouzštině se Bretaň řekne jednoduše „Bretagne“, ale velmi často se objevuje i označení „Petite Bretagne“ (Malá Bretaň) a výrazem pro Velkou Británii je „Grande Bretagne“ (Velká Bretaň). Pokud mluvíme o jazyce Keltů, nemluvíme o keltštině, ale o keltských jazycích,

20 FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995. s. 80

které se skládají z galských nářečí. Jazykem Bretonců je ovšem bretonština, ale musíme se zaměřit na její vývoj. Stará bretonština totiž vzniká na substrátu galštiny, je ovlivněna latinou a dalšími dialekty. Je tedy zřejmé, že kdyby Bretonci nebyli propojeni s Kelty, těžko by mohli užívat jazyk, který se prakticky vyvinul z keltských nářečí.²¹

1.6.4 Další historický vývoj Bretaně

Od roku 936 byla Bretaň vévodstvím, od kterého nelze odtrhnout osobnost Anny Bretaňské. S Kelty sice přímo nesouvisí, ale byla významnou historickou osobností, která se zasloužila o dlouholetou samostatnost tohoto regionu, což je pro zachování keltských tradic stěžejní. Jako jediná žena v historii byla dvakrát francouzskou královnou. Nejdříve se stala roku 1491 ženou krále Karla VIII., který sedm let poté umírá a Anna se v roce 1499 stává královnou podruhé, jelikož ji pojme za manželku Ludvík XII. Oba dva králové se pokaždé zaručili, že Bretaň zůstane nedotčená a ponechá si svoji nezávislost na Francii. Správní autonomie znamenala pro Bretaň samozřejmě i nerušený jazykový a kulturní vývoj. Bohužel, Anna Bretaňská v lednu roku 1514 umírá a společně s ní i „samostatná“ Bretaň, která je v roce 1532 definitivně připojena k Francouzskému království. Bretonský lid svoji vévodkyni nesmírně miloval a zasloužila si u nich přezdívku „vévodkyně v dřevácích“, která měla symbolizovat její blízkost k obyčejnému lidu. Stejným dílem Anna milovala Bretaň a její lid. Jako francouzská královna byla pohřbena se všemi poctami v Bazilice Saint-Denis v Paříži, ale podle jejího posledního přání se její srdce vrátilo do Bretaně. Zde je v muzeu Dobrée v Nantes uloženo ve zlatém relikviáři.²²

1.6.5 Bretonština

Bretonština je regionálním jazykem na území Francie, o kterém se široká veřejnost domnívá, že vychází z francouzštiny, že je jejím zvláštním dialektem. My jsme si ale v předchozích kapitolách ukázali, že toto přesvědčení je daleko od pravdy a bretonština nemá s francouzským jazykem téměř nic společného. I v tomto ohledu si Bretaň drží unikátní charakter.

Bretonština je jedním z keltských jazyků, které se dělí na dvě jazykové větve. První skupina se nazývá galská a patří k ní dnešní velština a bretonština. Druhou skupinou jsou

21 *Les Cahiers Science&Vie: Les Celtes [Origine, histoire, héritage]*. N° 146 (juillet 2014). Montrouge: MONDADORI FRANCE, 2014.

22 NEUMAGER, Yvonick. *Bretagne: Entre terre et mer*. Slovénie : Timée Editions, 2007.

gaelská nářečí, ze kterých vychází dnešní irština a skotština. Samotný bretonský jazyk má čtyři místní nářečí, která se pojí k hlavním kulturním centrům Bretaně.

Až do období 2. světové války se v Bretani hovořilo prakticky pouze bretonsky. Cizinci, často i Francouzi, zde byli naprosto ztraceni, jelikož se bretonština nepodobá žádnému dnešnímu evropskému jazyku.

Od počátku 20. století se bretonština i na území Bretaně začíná vytrácet, stává se z ní jazyk venkova a staršího obyvatelstva. Do bretaňských měst se dostává francouzština vlivem rozvíjejícího se turismu a globálnějšího obchodování. Bretonština se stává minoritním jazykem na svém vlastním území. Tento neblahý jev byl podporován i zákazy výuky bretonštiny na školách.

V současné době je tomu naopak. Výuka bretonštiny na školách v Bretani je velmi podporována a existuje velké množství bilingvním škol, kde se bretonština stává i jazykem organizačním. Mluvčích stále přibývá a vznikají mnohé organizace, které je sdružují.²³

1.7 Keltská kultura

1.7.1 Přírodní podmínky

Vývoj každé kultury je vždy do značné míry ovlivněn přírodními podmínkami, ve kterých se nachází. S trochou nadsázky můžeme říci, že příroda je tím nejdůležitějším vnějším formantem. S jistotou víme, že ve 4. století př. n. l. dochází ke změnám klimatu. Evropské klima bylo relativně suché a teplé, mohli bychom ho přirovnat ke změnám v počasí, ke kterým dochází v posledních desetiletích. Změna přichází v podobě mírného ochlazení a tím stoupá i četnost srážek. Evropa byla vždy velmi lesnatou oblastí, které větší vlhkost velmi prospívala. Zvýšení srážek a následné humidity půdy vedlo i k možnosti efektivněji využívat půdu pro zemědělství. Keltský lid je znám svojí pílí v oblasti přetváření krajiny, kácení hojných lesů a půdu transformovali na pole a pastviny. Získané dřevo užívali jako základní stavební materiál, jak pro obydlí, tak na zpevňování cest a terénu. Dnešní věda je schopná tyto domněnky velice jednoduše doložit a to pylovými analýzami vzorků zeminy apod. z tehdejší doby, které jasně dokazují podle složení a množství pylu, že lesnaté plochy byly na ústupu před zemědělským prostředím.

23 COLLECTIF. *La langue bretonne à la croisée des chemins: Observatoire de la langue bretonne*. Office de la Langue Bretonne, 2007.

1.7.2 Zemědělství

Keltové pěstovali především obiloviny, kterých sklízeli nadbytek a uchovávali ve speciálních staveních přes zimu jako zásoby, krmivo pro domácí zvířata a jako sadbu na další rok. U některých keltských sídel archeologové našli důkazy o zásobách obilovin značně převyšující možné potřeby obyvatel, tudíž se spekuluje, že Keltové mohli se svými zásobami i obchodovat. Mimo obilovin pěstovali hodně i hrách a čočku, což dokazuje, že měli poměrně bohatou stravu. Na výrobu oděvů pěstovali len a sbírali kopřivy.

Efektivní a natolik rozvinuté zemědělství, včetně úprav krajiny v podobě kácení lesů, by nebylo možné bez specializovaných nástrojů. Jak zmiňujeme výše, Keltové zpracovávali železo a jsou to právě oni, kdo jako první (v Evropě) užívá mnohé nástroje, které byly jedněmi z nejefektivnějších až do průmyslové revoluce. Opravdu revolučním nástrojem je rádlo s železnou radlicí, které umožňuje ideálně kypřit půdu a sázet plodiny. Dalšími velmi důležitými nástroji jsou kosa, pila a sekera.

Keltové chovali samozřejmě i hospodářská zvířata, dominoval hovězí dobytek, prasata, ovce, kozy. Divokou zvěř lovili jen zřídka a zpestřovali si jídelníček sběrem ovoce a ořechů. Lokálně se samozřejmě věnovali i rybolovu.²⁴

1.7.3 Používané materiály

Opět je nutné zmínit zpracovávání kovu. I když se nacházíme v době železné, železo není jediným kovem, který se využívá. Obecně platí, že železo je velmi pevným kovem, tudíž se z něj vyrábí především nástroje jako nože, sekery, pily, rádla, dláta, meče, atd. Ze slitin měkkých kovů (z mědi, cínu a olova) se vyráběly kovové předměty dekorativního charakteru, tedy šperky. Keltské kovové šperky zahrnovaly nákrčníky (torques), náramky, nápažníky a nánožníky.

Materiálem denní potřeby byla keramika. Keramická hlína byla jednoduše zpracovatelným a dostupným materiálem, který po vypálení byl velmi odolný. Z keramiky Keltové vyráběli nejrůznější nádoby a pomůcky. Mnohem trvalejšími byly výrobky z kamene, které nebyly natolik běžné, nicméně Keltové používali kamenná drtidla obilí a později i rotační mlýnky. Samozřejmě využívali i dřevo a vydělané kůže a výrobky

24 KNÁPEK, Zdeněk. *Kniha pro každého Kelta aneb pravda o keltském původu našeho národa*. Olomouc: Rubico, 1999.

z těchto materiálů patří mezi velmi vzácné nálezy. Vzhledem k jejich časové nestálosti a vlhkému prostředí se velice brzy zcela rozpadaly.²⁵

1.7.4 Keltský oděv

Keltské oděvy byly specifické tím, že byly pouze tkané. Dle archeologických nálezů se tkalo v mělké jámě, kde se držela vlhkost, která usnadňovala práci s přízí zvířecího i rostlinného původu. Keltské národy využívali k výrobě oblečení len a ovčí vlnu. Mužský oděv se skládal z lněné košile a vlněných kalhot, které Keltové nosí jako první národ v Evropě. Vlněné látky byly nejčastěji tkány s kostkovým vzorem, který můžeme znát téměř z jakéhokoliv filmu s keltskou tematikou. Tento vzor byl u Keltů zjevně velmi oblíbený, neboť každý dochovaný nález vlněné látky byl kostkovaný, či pruhovaný. Ženský oděv se skládal pouze z jednoduchých delších šatů z lněné látky, doplněných opaskem. Nedílnou součástí oděvu Keltů byl i plášť, který měl podobu jednoduchého přehození přes záda. Pláště se z praktického hlediska vyráběly z vlny, která lépe izoluje a celkově se jedná o odolnější tkaninu.

Neodmyslitelnou součástí keltského oděvu jsou šatní spony, které z praktického hlediska plnily funkci připínání vlněného pláště k oděvu nebo sloužily k jeho jednoduchému sepnutí dohromady. Umísťovaly se na ramena, na hrud' nebo i ke krku, dle potřeb nositele. Spony plnily i estetickou funkci, byly krásně ornamentálně zdobené, osazované kameny (někdy jantarem), zdobené smaltem, měly různé tvary, apod. Vyráběly se nejčastěji z bronzu nebo železa, případně z jejich slitin. Zajímavé je, že se tyto spony staly opravdovým módním doplňkem, který „podléhal“ módním vlnám. Podle vzhledu nalezené spony jsou tedy archeologové schopni přesně určit, z jaké doby pochází. Vzácnými jsou spony stříbrné či zlaté.

I keltská obuv byla poměrně rozmanitá. Druhy obuvi se pohybovaly od jednoduchých plátěných bot, přes obyčejné „nazouvací“ kožené boty, až po vysoké kožené boty se šněrováním. Do repertoáru patří dokonce i kožené sandály, které se zdají být dost nezvyklé ve zdejších klimatických podmínkách.²⁶

²⁵ FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995.

²⁶ KNÁPEK, Zdeněk. *Kniha pro každého Kelta aneb pravda o keltském původu našeho národa*. Olomouc: Rubico, 1999.

1.7.5 Rodinný život

Podle záznamů, které se nám dochovaly od Římanů, a podle archeologických nálezů si můžeme vytvořit hrubou představu o tom, jak Keltové vypadali a jak žili ve smyslu společného domácího soužití. Příslušníci keltských kmenů byli na tehdejší poměry vysocí, v průměru okolo 160 cm, což je hodně, když si uvědomíme, jak malé jsou například dveře ve středověkých stavbách. Byli svalnatí a relativně robustní, se světlými vlasy a typické pro ně byly tzv. orlí nosy tvarem podobné orlímu zobáku.

Keltové se v průměru dožívali 34 až 44 let a zakládali menší rodiny podobné dnešní klasické nukleární rodině. Keltská rodina se svým způsobem příliš nelišila od dnešní rodiny. Muž pojímal pouze jednu manželku a společně vychovávali několik dětí, ze kterých se dospělosti dožily maximálně 2 až 3.

Specifické bylo postavení ženy v keltské společnosti. Ženy byly mužům rovnocennými partnery a byly často velmi vážené. Samotný nález hrobky dámy z Vix, který je popisovaný v prvních kapitolách práce, dokazuje, že ženy měly stejné právo se prosadit jako muži. Nesmíme opomenout ani fakt, že v době pronásledování druidů Římany to byly právě ženy, kdo nahrazoval uprchlé „duchovní“.²⁷

1.7.6 Obydlí

Různé typy domů jsou zmíněny v kapitole pojednávající o vývoji keltské kultury, tudíž se nebudeme opakovat. Zaměříme se na běžné „domácí“ obydlí Kelta. Běžné keltské domy byly poměrně malé a nebyly rozděleny na místnosti. Byly postaveny přímo na povrchu země, nebo byly zčásti zapuštěny pod povrch, těm se říká polozemnice. Uprostřed obydlí se nacházelo ohniště s měděným kotlíkem, který neodmyslitelně patřil ke vlastnictví i té nejhudší rodiny. V některých obydlích se objevují dřevěné postele, ale nejběžnější bylo spaní na kožešinách vycpaných slámou a bylinkami. Celý domek byl postavený ze dřeva a sedlovitá střecha byla pokryta došky. Stěny domů často pokrývala hliněná omítka. Domy s kamennými základy nebo stěnami se nestavěly nejspíše z důvodu náročnosti stavby, potřeby nalámat a přepravit kámen, a také z důvodu, že dřevo bylo nejdostupnějším materiálem. Pokud se v keltské kultuře objevuje kamenný dům, není nikdy určen k bydlení, jedná se většinou o typ sakrální stavby.

27 WALDHAUSER, Jiří. *Keltové na Jizeře a v Českém ráji aneb Co víte o své keltské kapce krve?*. Praha, Mladá Boleslav: Lidové noviny; Okresní muzeum Mladá Boleslav, 1996.

1.8 Megality a Keltové

Pohled na megalitické stavby vzbuzuje i dnešní době zvláštní pocity úcty a ohromení v každém z nás. Megality patří k velmi populárním a diskutovaným záhadám opředeným mnohými mýty a legendami. V této kapitole se pokusíme přiblížit vztah Keltů k megalitickým stavbám, uvedeme možné teorie jejich vzniku i funkcí a zmíníme několik mýtů pojících se k těmto monumentům dávných věků.

Kámen byl v dobách před tisíci lety jedním z prvních a ze zcela nejužívanějších materiálů. Důvod je velmi jednoduchý, byl dostupný prakticky ve všech klimatických podmínkách a svojí povahou byl nejtrvalejším materiálem, k jehož pracování není zapotřebí žár ani složitější technologické postupy. Karel Svoboda píše o kamenných památkách: „Proto také mohly takové kameny vstoupit do historie, stát se slavnými, jak je tomu například u Jákobova kamene *Betelohin* v Betelu, etiologického charakteru, z doby kolem 1850 př. n. l., Chammurabiho zákoníku vytesaného na dioritové skále v Babylónii okolo roku 1750 př. n. l. nebo u Rosettské desky ze západní části Nilu, s nápisy v hieroglyfickém a démotickém písmu z roku 196 př. n. l.“²⁸ Citovaný výčet obsahuje památky, kterým z větší části rozumíme nebo jsme schopni rozluštit jejich poslání. Ovšem u megalitických staveb je realita poněkud odlišná. Stavby, které jsou v centru našeho zájmu, pochází z dřívějších dob a je pro ně typická absence jakýchkoliv písemných záznamů, ať přímo vytesaných na monumentech či zápisků v kronikách apod.

Megality představují jediné „svědky“ dávných časů, kterým „vládla“ tzv. megalitická kultura. Tyto monumenty nalezneme prakticky na celém světě, ale ty nejdůležitější a nejkrásnější se nacházejí v Evropě, zde jich je také největší množství. Později se zaměříme především na oblast Francie a České republiky. Megality se rozlišují podle jejich tvaru či typu konstrukce. Společným jmenovatelem všech typů je materiál, kterým je žula jako nejdostupnější a nejodolnější hornina vůči vnějším vlivům.

1.8.1 Typy megalitických staveb

Základními a nejrozšířenějšími zástupci megalitických staveb jsou menhiry. Tento výraz shodující se s francouzským pojmenováním je v daném jazyce bretonského původu. V bretonštině se skládá ze dvou výrazů, „maen“ a „hir“, které znamenají „kámen“

28 SVOBODA, Karel. *Tajemné megality: svědkové doby kamenné*. Praha: Horizont, 1990. s. 11

a „dlouhý“. Jedná se tedy o monolit podlouhlého tvaru, který je vertikálně zasazený do země. Existují menhiry o velikosti od několika desítek centimetrů do několika desítek metrů, ale nejběžnější jsou „kusy“ nepřesahující výšku 4 metrů. Menhiry stojí v krajině jako solitéry nebo se nacházejí v kamenných řadách, v alejích, jako je tomu ve francouzském Carnacu. Dalším typem kamenných staveb jsou kromlechy, jedná se o menhiry tvořící kruh. Trility jsou megality postavené ze tří kvádrovitých menhirů postavených do tvaru brány. Trility byly většinou organizovány opět do kruhů, nejznámější a největší stavbou tohoto typu je Stonehenge na Britských ostrovech. Dolmeny bychom mohli popsat jako „kamenné stoly“, skládající se většinou ze dvou až tří nižších menhirů, přes které je položen deskovitý kámen tvořící rovnou střechu. Nejproslulejším je *La Table des Marchands (Stůl kupců)* v Locmariaquer ve francouzské Bretani. Zajímavé je, že tato megalitická památka má dnes podobu jiného dřívějšího megalitu, ve francouzštině je užíván termín tumulus, kterému nejvíce odpovídá český výraz mohyla. Tumuly jsou v základu dolmeny obestavěné menšími kameny, až celá stavba vypadá jako kamenný kopec.²⁹

1.8.2 Datování megalitů

Na základě datovací techniky, tzv. radiouhlíkové analýzy, založené na měření poločasu rozpadu radioaktivního izotopu uhlíku, který vzniká působením kosmického záření na Zemi a ukládá se v živých organismech, mohou archeologové a další vědci určit poměrně přesně dobu vzniku těchto monumentálních staveb. Daný izotop se rozpadá velmi dlouho a tempem, které pomocí moderní techniky lze s velkou přesností určit. Existuje mnoho dalších datovacích technik, které bohužel v případě megalitických staveb nejsou dostatečně přesné. Období megalitické kultury se tedy nachází v rozmezí od 5 500 př. n. l. až do 1 500 př. n. l. a časově odpovídá neolitické revoluci, která začala zhruba v 7. tisíciletí př. n. l. při stěhování národů, příchodu prvních zemědělců z Blízkého východu přes Balkán. Ti se postupně šířili především do střední Evropy a do Středozeří.

I přes moderní technologie, umožňující přesné určení stáří nálezů, není poznávání a identifikace megalitů zcela jednoduchá a jednoznačná práce. Mnoho staveb bylo v běhu času zničeno. Stalo se tak samotným působením času a vnějších vlivů, použitím megalitů

29 VILLENEUVE de, Gersende. *Petit dictionnaire insolite du breton et des Bretons*. Paris: LAROUSSE, 2012.

jako stavebního materiálu, či byly jednoduše strženy, jelikož překážely v další výstavbě. Zájem o studium megalitické kultury se objevuje již v 17. století, ale podrobnějšího a systematického zkoumání se megality dočkávají až od 19. století.³⁰

1.8.3 Megalitická kultura

Všechny megalitické stavby musely být nutně něčím výtvořem, výtvořem nějaké kultury, o které Svoboda píše: „A protože v našem případě nelze jednoznačně určit etnické nositele kultury, nezbyly po nich totiž žádné písemné památky a zatím ani jiné průkazné doklady hmotné kultury, s výjimkou výrazných megalitů, nazvali jsme ji kulturou megalitickou.“³¹ Společný etnický základ tato kultura sice neměla, ale i v dnešní době můžeme s jistotou určit společné prvky, které ji spojovaly. Typickým příkladem je přítomnost megalitických staveb, tvořících důkaz o pozůstatcích stěhování národů. Nacházíme ji především v přímořských oblastech a ve vnitrozemí v blízkosti řek, příkladem je česká megalitická kultura. Tehdejší „civilizace“ neužívala písmo, na druhou stranu měla velké znalosti v oblasti geometrie, matematiky a astronomie. Všechny tyto vědy tvořily základní předpoklady ke schopnosti stavby megalitů. Dnes víme, že kameny musely být mnohdy dopravovány na velkou vzdálenost a vzhledem k jejich váze i velmi sofistikovaně vztyčovány. Národy megalitické kultury, jak již víme, byly především zemědělci. U národa plně odkázaného na přírodní podmínky a střídání ročních období je zcela logické, že si vytvářel kult Slunce, Měsíce a hvězd. S různorodými činnostmi megalitické kultury přicházejí i různorodé teorie důvodu vzniku megalitů. Vybrané teorie rozebíráme v následujících odstavcích.

1.8.4 Funkce megalitů

Poměrně velkým a často popularizovaným tajemstvím zůstává otázka funkce megalitických staveb, lišící se podle jednotlivých typů megalitů. U některých je funkce zcela zřejmá, u jiných se musíme spokojit s několika teoriemi a dohady odborníků. Nejvíce záhadnými zůstávají menhiry. V první řadě z toho důvodu, že je někdy velmi složité určit, zda byl opravdu vytvořen člověkem, či zda je náhodným výtvořem přírodních vlivů, kterým i kámen v průběhu věků nutně podléhá. Přirozené zvětrávání, eroze i abraze běžně vytváří z hornin útvary, které připomínají postavy, zvířata a stavby, včetně menhirů. Tento

30 HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megalidy v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991.

31 SVOBODA, Karel. *Tajemné megalidy: svědkové doby kamenné*. Praha: Horizont, 1990. s. 27

problém se týká především solitérních menhirů, jelikož kameny stojící v řadách, v kruzích, nebo kameny vytyčující rozcestí těžko mohly vzniknout „přirozenou náhodnou“ cestou.

Složitější megalitické stavby plnily pravděpodobně kultovní a náboženské funkce. Megality, které byly uspořádány do různých tvarů, především kromlechy a trility představovaly prostor určený pro shromažďování při nejrůznějších příležitostech, z nichž nejdůležitější byly obřady, rituály, soudy a porady. Dolmeny a tumuly plnily funkci mohylových staveb, hrobek. Ať zde byl někdo pohřben či nikoliv, plnily velmi důležitou kultovní funkci taktéž.

Nejvíce pozornosti na sebe strhují menhirové řady. Jejich možné funkce prozkoumáme na příkladech dvou „nalezišť“, jelikož je centrem zájmu práce Francie a Česká republika, zaměříme se na objevy v těchto zemích.

Ve Francii se jedná o oblast Bretaně, kde se nachází zhruba 60 oblastí s megalitickými stavbami, z nichž největší a světově proslulá je oblast Carnacu. Přesněji se jedná o menhirové pole, které čítá více jak 4 tisíce menhirů organizovaných do relativně přesných řad. Podle archeologických výzkumů jsou tato pole stará přes 6 tisíc let, nejstarší z nich pocházejí z poloviny pátého tisíciletí př. n. l. Přesný důvod jejich stavby vědci dodnes neznají. Pravda ovšem je, že některé z kamenů byly opravdu velice těžké, vážily až 20 tun, tudíž jejich funkce musela být velmi důležitá. Přítomnost megalitů se snaží lidé vysvětlit již věky. Celá Bretaň působí (nejen) na cestovatele velmi mysticky a tajemně, je tedy přirozené, že mýty a legendy neodmyslitelně patří k jejímu kulturnímu dědictví. Ani oblast Carnacu není výjimkou. Objevují se zde i legendy spojené s kulty kamene. Jedna z legend praví, že menhirová pole jsou římsí vojáci, kteří byli proměněni v kámen, neboť neprávem pronásledovali nevinného kněze.³²

Z vědeckých teorií zmíníme předpoklad Alexandra Thoma, anglického badatele, prezentovaný v publikaci *Kamenné otazníky*³³. Tento odborník soudí, na základě výzkumu, že rozsáhlá menhirová pole v Carnacu byla vystavěna celá ve stejnou dobu a sloužila tedy jako celek jednomu společnému účelu. Carnacké menhiry stojící v řadách nepřesahují velikosti 4-7 metrů. Dříve zde ovšem stál kromě řad i „hlavní“ menhir zvaný *Er Grah*,

32 NEUMAGER, Yvonick. *Bretagne: Entre terre et mer*. Slovénie: Timée-Editions, 2007.

33 HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megality v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991. s. 68

který byl vysoký asi 20 metrů. V dnešní době je bohužel rozpadlý na části a již netvoří zjevnou dominantu. Carnac podle této teorie plnil funkci astronomické observatoře, které sloužil *Er Grah* jako výchozí pevný bod, přes jehož vrchol lidé pozorovali, za pomoci řadových kamenů, polohy planet či hvězd. Objevují se i názory, že teorie astronomických observatoří je přeceňovaná. Vychází z předpokladu, že megalitická kultura měla velké znalosti v astronomii, matematice a geometrii, tudíž musela být schopná si „vypočítat“ pohyby těles na obloze i bez pomoci megalitů. Nabízí tedy mnohé jiné interpretace, ze kterých se zdá být relevantní pouze ta, že menhirová pole plnila funkci „posvátné“ aleje při vykonávání procesí během důležitých svátků.

Českým ekvivalentem Carnacu by mohly být kamenné řady nacházející se u Kounova na náhorní plošině Rovina. Podle Helšuse a Hluštíka³⁴ se jedná o největší megalitické řady na našem území, jejichž přesná datace nám není známa. S jistotou můžeme pouze tvrdit, že pochází z období megalitické kultury. Nejasnosti panují i v určení počtu řad menhirů, doložených jich je čtrnáct. Ovšem nachází se zde fragmenty dalších dvou až tří řad, u kterých není zřejmé, zda patřily k 14 „původním“, či zda vznikly druhotně při ničení a rozebírání daných řad. Kamenné řady na Rovině čítají přes 2 200 kamenů, které jsou na rozdíl od menhirů v Carnacu poměrně malé, nepřesahují výšky 70 cm. Možná i z toho důvodu se řady nedochovaly v plném rozsahu a nejsou tolik známé. Autoři soudí, že i tyto megality sloužily jako astronomická observatoř, jelikož je tato oblast i dnes velmi vhodná k pozorování hvězd. Samotný předpoklad nestačí, a proto autoři uvádějí nejdůležitější argument teorie pozorovatelů hvězd. Řady byly postaveny v přesných azimutech 109° a 118°, které odpovídají se zarážející přesností východu Slunce v listopadu a v únoru, v období největších keltských svátků, což rozhodně nemůže být pokládáno za náhodný jev.

Na podporu této domněnky dále uvádějí: „Filozofie Keltů byla mystická a lépe vnímala povahu věcí než jejich vnější vzhled. Podle prastarých praktik se lze spojit s temnými silami pouze v určitých, přesně stanovených obdobích. Zde bych také nejspíše hledal kalendářní funkci některých staveb.“³⁵ Kromě časového určení napojení se na

34 HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megality v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991.

35 HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megality v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991. s. 81

„zemskou energii“ uvádějí i důležitost místa, kde se stavby nacházejí. Ideálním místem se zdají být křižovatky prastarých cest, kde i dnes je možné menhiry najít. Stejného názoru je i Sillsová-Fuchsová, která ve své publikaci³⁶ uvádí, že rozcestí přirozených prastarých lesních stezek jsou specifická tím, že je zde silné zemské záření. Jeho přítomnost dokládají proutkaři, kteří tvrdí, že v těchto místech pociťují velmi silné působení sil. Sillsová-Fuchsová zakládá mnohá svá tvrzení na pozorování přírody a v tomto případě dokládá jeho věrohodnost tím, že tažní ptáci (často uctívání Kelty) odpočívají na prastarých rozcestích přitahováni zemskou radiací, aby se „nabíli“ energií na další cestu.

1.8.5 Keltské megality

V předchozích odstavcích jsme se zabývali megalitickou kulturou a různými teoriemi, které více či méně vysvětlují její vznik a funkce. Otázka nyní zní: Byli Keltové budovateli megalitických staveb? Svoboda uvádí: „Jejich kulturní vyspělost dala i vznik domněnkám, že jsou v plné míře autory megalitických staveb. V Anglii byl dlouho jedním z prvních mylných, ale nadšených „hlasatelů“ těchto domněnek W. Stukeley.“³⁷

Nám je ovšem známo, že Keltové nemohli v žádném případě být prvními staviteli megalitů. Můžeme se pouze domnívat, že jimi byly předkové Keltů. Svoboda dále uvádí, že tato myšlenka není zcela zcestná, neboť mnohé zdroje tvrdí, že druidové by mohli být potomky megalitických kněží. S určitostí též víme, že megality vznikaly i v době Keltů.

Zcela nejdůležitějším faktem je, že Keltové plně „implantovali“ megality a kult kamene do svého života a sami poté vytvářeli další megality. Autoři publikace *Kamenné otazníky*³⁸ tuto teorii dokládají tvrzením, že území České republiky bylo „zasaženo“ megalitickou výstavbou dvakrát. Poprvé původní vlnou v době neolitu, kdy dochází k rozmachu megalitické kultury, při velkém tažení národů a podruhé se tomu stalo v rozmezí doby bronzové a železné, v době Keltů. Mezi takto „druhotně“ vzniklé megality patří například menhirové řady u hradiště na Rovině, nebo svatyně v Libenici u Kutné Hory datované na zhruba 300 př. n. l.

36 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 37-41

37 SVOBODA, Karel. *Tajemné megality: svědkové doby kamenné*. Praha: Horizont, 1990. s. 30

38 HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megality v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991. s. 75

Svoboda³⁹ uvádí další příklady „keltských“ megalitů a dokládá jejich přítomnost i ve Francii nálezem kamenné stély Sainte Anne v Trégastelu. V případě českých nálezů se zmiňuje především o kamenné stéle nepocházející z doby megalitické v kruhové prostora svatyně v Praze, v Čakovcích a o kamenné rulové stéle ve svatyni z Libenic na Kolínsku.

1.9 Druidové

Zcela neodmyslitelný prvek od keltské civilizace se nachází v druidismu. Pojem druid a druidismus v dnešní době evokuje mnohé asociace, stereotypy a folklór podpořený literární, komiksovou i filmovou tvorbou. Nabízí se otázka, zda není moderní náhled na druidy zcela „pokřivený“ fantastickými představami. Druidi a jejich následovníci, více či méně mytizováni, mají historický základ. Existence keltských druidů je doložena mnohými starověkými i středověkými zdroji. Tato kapitola se věnuje původním, historicky doloženým druidům. Druidům moderním a návratu k druidismu se bude věnovat samostatná kapitola později v druhé části práce zabývající se odkazem Keltů.

Slovo druid vychází ze dvou keltských výrazů, z „dru“ a „wide“. První výraz znamená dřevo či strom, v bretonštině nacházíme stejný kořen slova „derv“ znamenající dub. Význam výrazu druhého se pohybuje mezi dnešními slovy vidět a vědět. Opisem bychom tedy mohli druidy popsat jako ty, kteří jsou moudří díky síle stromů či lesu. Kultem stromů typickým pro keltskou společnost se zabývá samostatná kapitola práce.

Druidové se v keltské společnosti těšili velké úctě, vzhledem k jejich postavení bychom je mohli připodobnit k filozofům v antických polis. Tvořili elitu keltské společnosti, představovali nejvyšší společenskou vrstvu. Byli podřízeni pouze vládčům, kteří se ovšem rozhodovali na základě jejich rad a doporučení. Dokonce i válečníci měli nižší společenský status než druidi. Z historie keltské civilizace víme, že nebyla zcela jednotná a místně se lišila, ale v každém „kmeni“ byli druidové: „Byla to instituce celokeltská, známá na Britských ostrovech i v Galii, a měla také patrně po určitou dobu vliv i ve střední Evropě; jen ve Španělsku a v severní Itálii není zatím o ní zmínky, ani archeologických náznaků. Caesarův názor, že tato instituce vznikla původně na britských ostrovech, je jen jeho domněnka.“⁴⁰

39 SVOBODA, Karel. *Tajemné megality: svědkové doby kamenné*. Praha: Horizont, 1990. s. 33-34

40 FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995. s. 100-101

Své výsadní postavení si tito učenci zasloužili právem. Učeň se stal druidem až po desítkách let studia. Tento velmi vzdělaný řád plnil funkce politiků, kněží, učitelů, soudců, rádců i lékařů. Vzhledem ke svému na tehdejší poměry dokonalému a všeobecnému vzdělání se druidové těšili velké úctě, kterou doprovázela i velká moc vložená do jejich rukou. Nutno podotknout, že druidi byli spíše intelektuálové, tudíž není jediný historický doklad či legenda, která by hovořila o „zneužití“ moci druidem. Ze všech výše popsanych důvodů byli druidové i vychovateli keltské nejvyšší aristokracie.⁴¹

1.9.1 Historické prameny pojednávající o druidech

Je všeobecně známo, že druidové byli mistry v orálním předávání znalostí a zásadně své vědomosti nezapisovali, tudíž informace se nám do dnešních dní uchovaly pouze nepřímou. Na základě studia francouzských publikací⁴² je možné „sestavit“ dva základní proudy zdrojů informací. Prvním jsou antičtí autoři, o kterých již víme, že keltskou kulturu popisovali často povrchně, zaujatě a někdy i nepřesně, jelikož antická civilizace byla individualistická, zatímco Keltové byli národem zaměřeným na společenství. Na základě těchto rozdílů mnohým charakteristikám keltské společnosti tito autoři neporozuměli nebo si jich ani nevšimli, z toho důvodu mnohé informace o druidech celkově chybí. Druhým zdrojem informací jsou středověké irské texty, což není překvapivé, neboť je všeobecně známo, že právě zde se keltská kultura udržela nejdéle mimo větší zájem ostatních civilizací.

Z antických autorů zmiňujících se o druidech je nutné zmínit samotného Caesara, který ve svých *Zápisích o válce galské* píše o druidovi jménem Eduen Diviciacus, který je jediným druidem v historii lidstva, který byl historicky doložen, neboť se měl usadit v Římě a tam diskutovat s Ciceronem o filozofii. Plinius Starší, římský filozof a spisovatel, ve své přírodovědné encyklopedii *Naturalis Historia* nastiňuje například keltskou (druidskou) ceremonii při sklizni jmelí, které Keltové považovali velmi mocnou posvátnou rostlinu a právě druidové ji využívali při obřadech. Druidi se k této příležitosti oblékali do bílých hábitů a sklizeň prováděli pomocí zlatých srpů. Tento výjev krásně

41 HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Vêga, 2009.

42 Především dvě publikace: HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Vêga, 2009.
Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013.

zachycuje obraz od francouzského malíře jménem Henri-Paule Motte z přelomu 19. a 20. století, který se specializoval na historickou malbu. Obraz je bohužel znám pouze pod anglickým jménem *Druids Cutting the Mistletoe on the Sixth Day of the Moon*.

Mezi další starověké autory píšící o druidech patří i Diodóros Sicilský, řecký historik, který popisoval druidy velmi realisticky jako upřímné, bezúhonné a skromné učence. O druidech se zmiňují i Strabón (řecký historik, filozof a geograf) či Tacitus, celým jménem Publius Cornelius Tacitus, římský historik.

Zajímavé je, že všechny starověké zdroje hovoří o druidech s úctou a respektem k jejich způsobu života a vědění i přes fakt, že na keltskou kulturu celkově antičtí autoři nahlíželi často poměrně zaujatě. Odůvodnění je možné hledat v domněnce, že druidi, představující intelektuální elitu keltské společnosti připomínali Řekům a Římanům jejich filozofy, neboť byli strážci vědění a moudrosti a chránili dědictví a historii národa. Nositelům těchto vlastností bylo nutné prokázat úctu i přes kulturní nesoulady.

Ze středověkých děl hovoří o druidech nejvíce irské středověké texty. Příkladem jednoho z nich je *Obléhání Druim Damhghaire (Forbuis Droma Damhghaire)* popisující druidy z křesťanské optiky jako jedince, kteří ovládají velkou moc a pomocí tajemných formulí mohou seslat neštěstí na protivníky apod. Z tohoto důvodu byli druidové v této době vnímáni více jako mágové a čarodějové. Na základě těchto interpretací jejich moci byli bohužel často obviňováni křesťanským světem z čarodějnictví. Středověké zdroje dále uvádějí, že druidové již nenosili typické bílé pláště, které byly velmi nápadné, aby na sebe nestrhávali tolik pozornosti, a nosili spíše pláště šedé barvy.⁴³

1.9.2 Hierarchie druidů

Výše v této kapitole o druidech se okrajově zmiňujeme, že druidové museli absolvovat velmi dlouhé vzdělávání. K získání dovedností nutných k plnění funkce druida (básník, soudce, věštec, učitel, filozof...) bylo zapotřebí dlouhé a náročné přípravy, která mohla trvat i 20 let. Z publikace *Décoder Les Celtes*⁴⁴ se dozvídáme podrobnosti o rozlišování

43 HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Vége, 2009.

44 HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Vége, 2009. s. 72-85

druidských stavů, které postupují od nejzákladnějších, nejnütnějších dovedností druida až po ty nejsostistikovanější.

Nejnižším druidským stavem byli bardové, což ovšem neznamena, že nebyli vážení. Tvořili základní stupeň druidského vzdělávání. Bardové byli básníci, vypravěči i baviči. Často doprovázeli svoje recitování hudbou. Keltové věřili v posvátnou moc a sílu slova, dalo by se říci, že byli velkými rétory. Jejich „bardské“ vzdělávání trvalo 12 let, jelikož se všechny svoje znalosti museli naučit nazpaměť. Zapamatovali si historky, básně, vyprávění a učili se všem dovednostem potřebným k ovládní umění rétoriky.

Někteří bardové pokračovali ve svých studiích, aby se z nich stali věštcí, prorokové. Tento druidský stav rozšiřuje „schopnosti“ bardů o vykonávání činností spjatých se světem přírodním. Výraz věstec či prorok zcela nevystihuje rozsah jejich působení. Tito „věštcí“ byli bylinkáři, léčitelé apod. Učili se rozsáhlým znalostem ze světa zvířat a rostlin. Byli obdařeni věsteckými schopnostmi, žili spíše na okraji společnosti a podnikali mnoho spirituálních cest. S nadsázkou se dá říci, že nežili pouze na rozhraní společnosti a přírody, ale také na rozhraní duchovního a fyzického, časového světa.

Nejvyššího stupně druidského vzdělávání dosáhli druidové po 20 letech studia. Až po této době se z „učenců“ stali plnohodnotní druidi se statutem filozofů, učitelů, věnovali se astronomii a dalším přírodním vědám a vykonávali rituály. Jak je zmiňováno výše, měli obrovskou autoritu a samozřejmě byli rádci svých vládců. Typickým příkladem je druid a čaroděj Merlin, který radil králi Artušovi.

Ač druidové zakazovali zaznamenávat znalosti, samotní používali symbolické písmo zvané Ogham, které obsahovalo 20 znaků. Písmena tohoto tajného „jazyka“ se skládala z jedné centrální vertikální linky, na kterou se navazovaly další „čárky“ v různých uskupeních a úhlech. Ogham byl zjevně inspirovaný stromy, jelikož se písmena „větvi“ úplně stejně jako se rozrůstají stromy. Jednotlivé znaky měly v původním významu představovat první písmeno keltských názvů stromů.

1.9.3 Soumrak historického druidismu

Na přelomu letopočtů s postupným zánikem keltské civilizace, zaniká zdá se i druidismus. I přes postupnou romanizaci Keltů se stále uchovával v keltské kultuře, ale druidi si velice dobře uvědomovali nebezpečí pro keltskou kulturu přicházející s romanizací a podnikali

různá povstání, která postupně vedla k jejich systematickému pronásledování a snaze „zničit“ druidskou společenskou vrstvu.

Publikace *Décoder les Celtes*⁴⁵ se zmiňuje, že druidi představovali pro římskou okupaci velkou hrozbu i z politického hlediska, neboť jejich moc nad keltskou společností dokázala stmelovat jednotlivé kmeny, které by bez působení druidů podlehly romanizaci mnohem dříve. Druidská životní filozofie byla v absolutním rozporu s římským vnímáním světa. Keltové chovali velkou úctu k zemi, tudíž druidové „zakazovali“ vlastnictví půdy. Věřili v Bohyni matku, což mělo za následek, že ženy považovaly za zcela rovné mužům. Stávaly se z nich válečnice i druidky, připomeňme si příklad nálezů Dámy z Vix, která musela nutně být velmi váženou osobou. Tento náhled na svět římská civilizace založená na řádu, hierarchii a materialismu nemohla akceptovat. Římané označovali druidy, a celkově Kelty, za pohany a barbary ve snaze „zdiskreditovat“ jejich životní víru a nakonec nejspíše i jejich odkaz v dějinách. Tyto snahy vyvrcholily v 1. století n. l., přesněji roku 54 n. l., kdy Římané zakázali druidské školy, čímž znemožnili druidům předávat znalosti dál.

V době římské nadvlády nad keltskými zeměmi byla druidům odpírána římská práva občanů, na která měli (vzhledem ke svému vzdělání a společenskému postavení) plný nárok. Tento krok byl jen dalším tahem ve snaze zničit druidskou samostatnost a „podkopat“ jejich moc. V době vlády císaře Tiberia byla na druidy dokonce uvalena klatba a byli nemilosrdně pronásledováni. Většina druidů přechala do oblastí, které Řím neovládal, což byl případ Irska. Zde se druidská kultura historicky udržela nejdéle a postupně se prolínala s přicházejícím křesťanstvím. Všechny tyto římské tendence znamenaly postupný (dočasný) zánik keltského duchovního učení, druidismu.

1.9.4 Typický ač mýtický druid

Za klasický příklad druida je považován bájný Merlin, který měl působit v 5. až 6. století našeho letopočtu. Této mýtické osobě byly v průběhu staletí prisuzovány různé činy, například v době středověku lidé věřili, že Stonehenge byl vytvořen právě Merlinem. Nejvíce interpretací se tento druid dočkává v moderní době, která v především v podobě filmů, knih a komiksů přebírá a přepracovává dávné příběhy. Samotná artušovská legenda

⁴⁵ HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Véga, 2009.

(společně s Merlinem) se dočkala mnohých filmových zpracování a je zcela nepochybné, že se filmové publikum může těšit na řadu dalších. V centru našeho zájmu je ovšem původní příběh o Merlinovi.⁴⁶

S postavou Merlina známého v celé Evropě se noříme do světa legend, o kterých by všichni rádi věřili, že jsou pravdivé. Podle keltské legendy byl Merlin mocný kouzelník, syn druidky a fauna. Byl dobrotivý a velmi moudrý a dokázal vládnout přírodním silám. Jako potomek druidů byl kouzelníkem, jehož síla vychází z přírody, z lesů, a proto měl dar rozmlouvat se zvířaty. K jeho schopnostem patřilo i umění sebe sama proměňovat ve zvířata. Merlin si vybral vzhled bílého jelena, aby mohl ladně proběhnout celý les Brocéliande. Díky své moudrosti se stává rádcem krále Bretaně, Uthera Pendragona. Uther se bláznivě zamiluje do Ygrene, která je již vdaná za jednoho vévodu, a přesvědčí Merlina, aby mu pomohl získat srdce této dámy. Merlin nakonec souhlasí, ale jako podmínku si klade, že mu Uther svěří chlapce, který se z daného svazku později narodí. Uther podmínky přijal a pakt byl ujednán. A tak Merlin, pomocí kouzel, získal Ygrene pro Uthera a po jisté době se jim narodil chlapec, Artuš. Bretaňský král dodržel své slovo a odevzdal chlapce do rukou Merlina, který ho vychovával v harmonii s přírodou a moudrostí druidů. Po smrti Uthera to je právě Merlin, kdo nechá zarazit mocný Excalibur do skály a prohlásí, že pouze ten, kdo ho dokáže vytáhnout, je hoden vládnout Bretani. Samozřejmě, jediná osoba, která může uspět, je následník Uthera, mladý Artuš. Tímto činem se Merlin stává podruhé rádcem krále Bretaně. Artuš Merlina velmi ctil a na základě jeho rad nechal vystavět pevnost Kamelot a vytvořil společenství Kulatého stolu. Artuš se svými rytíři Kulatého stolu se vydávali na mnoho výprav, z nichž nejznámější bylo hledání Svatého grálu. Artušovská legenda se měla odehrávat v období počátku 6. století n. l. Báje tvrdí, že král Artuš nezemřel, ale společně se svými rytíři „odpočívá věčným spánkem“, připraven na nová dobrodružství. Ani Merlin se nedočkal „obyčejného“ věčného odpočinku. Jednoho dne, při procházce po lese Brocéliande, potkal Merlin ženu, Viviane, a velmi se do ní zamiloval. Jelikož ona byla smrtelnice, Merlin ji naučil umění kouzel, aby mohli strávit věčnost společně, což se ovšem nestalo. Viviane, když se z ní stala víla ovládající magii, uzamkla Merlina na věčnost v magickém kruhu.

46 NEUMAGER, Yvonick: *Bretagne. Entre terre et mer*. Slovénie: Timée-Editions, 2007. s. 78-79

Legenda k nám promlouvá i v dnešní době, neboť v lese Brocéliande se nachází malá skalka plná puklin, kde má být Merlin uvězněn. Je možné ji nalézt uprostřed lesa, obklopenou prastarými duby, na mýtině, která navzdory přírodnímu terénu je přesně kruhového tvaru. K této nezvyklé „hrobce“ se i dnes lidé přicházejí poklonit největšímu druidovi všech dob a do prasklin v kameni vkládají lístečky s přáními, která doufají, že jim Merlin splní. Nejkrásnějším je toto místo v noci, za úplňku, kdy je les lehce ponořen do mlhy. Právě v tuto dobu má každý návštěvník zvláštní pocit, pocit spojení s mystikou a magií lesa Brocéliande završený dojmem, že je ze stínů dubů, v měsíčním světle, pozorován tím slavným bílým jelenem.

1.10 Keltové a stromy

Pro megalitickou kulturu byl typický kult kamene, což je zcela logické vzhledem k faktu, že kámen byl neužívanějším materiálem, který navíc plnil právě v podobě megalitů i kultovní funkce. Tento „kamenný“ kult přetrvává i u Keltů, kteří megalitické stavby integrovali do svého způsobu života. Jako každá kultura, i Keltové si vytváří své vlastní hodnoty, ke kterým patří především kult stromu. Tento národ věřil v nesmrtelnou duši, která neustále cestuje mezi živými bytostmi, což dokonale odráží jejich vztah k přírodě a jejím zákonitostem. Veškerý keltský čas se řídil během přírody, veškeré kulturní události přesně odpovídaly důležitým změnám v přírodním cyklu.

Keltové věřili v existenci stromu života. Nejednalo se o nějaký konkrétní strom, ale silná symbolika je v tomto termínu přítomná. Opravdový, reálný strom se „skládá“ ze tří základních částí, má kořeny, kmen a větve. „Strom je jedním z nejvýznamnějších symbolů lidstva. Je ztělesněním života, výrazem sjednocení říší (nebeské, pozemské, vodní). Je vlastně osou, kolem níž je uspořádán celý svět.“⁴⁷ Popsané hlavní části stromu představují právě ony „spojnice“ mezi různými světy. Kořeny se nachází v temném světě, který pro Kelty vždy znamená počátek. Z kořenů vyrůstá celý strom, jehož větve míří k nebi, koncové větvičky korun stromů se zdají být „žilkami“, kterými se svět pozemský snaží spojit se světem nebeským. Onen pomyslný kosmický strom zcela jasně vychází z keltské ideje, že stromy jsou schopné nás propojit se všemi mocnostmi, které v celém kosmu existují. Z tohoto důvodu se strom života někdy nazývá i kosmickým stromem, neboť tvoří osu a základ celého světa.

47 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009. s. 7

Symboliku důležitosti stromů pro keltské národy nyní chápeme, ale stromy se jistě nestaly „výrazem“ života z ničeho nic. I předchozí kult kamene měl specifické důvody pro svůj vznik. Sillsová-Fuchsová ve své publikaci⁴⁸ nastiňuje velice zajímavou myšlenku, která je více než věrohodná. Keltové byli stromy opravdu fascinováni, v každé legendě, v každé báji pocházející od Keltů hraje důležitou roli strom nebo les. Samotný Brocéliande, tajemný a mystický les i v naší době, postačí jako příklad za všechny. Tato fascinace stromy vznikla u Keltů pravděpodobně v době jejich příchodu do Evropy. Již víme, že keltské národy přišly z východu, z oblasti, pro kterou jsou typické „pusté“ holé pláně. Z tohoto prostředí se Keltové dostávají do oblasti, která je prakticky celá pokrytá lesy. Nezalesněná byla pouze přímořská krajina a většina údolí a nížin s řekami. Stromy na nově přichodící obyvatele musely působit opravdu mysticky. Nejspíše i z tohoto důvodu Keltové věřili, že stromy jsou výtvorem bohů a na základě spojitosti se stromem života věřili, že stromy přibližují člověka k nebi. Stromy byly u Keltů natolik oblíbené samozřejmě i z praktického hlediska. Pod korunami stromů bylo možné nalézt ochranu před rozmary počasí a ve stínu stromů bylo jednodušší a efektivnější budovat příbytky.

Keltové chovali v úctě úplně všechny stromy, dokonce i velmi plevelné druhy jako jsou lísky. Naopak, uměli ve všem najít pozitivum. V této rychle rostoucí dřevině viděli keltské národy symbol vitality, nezdolnosti a obnovy. Každý strom měl svůj význam a své místo v hierarchii oblíbenosti a užitečnosti všech rostlin. Na pomyslném piedestalu nalezneme dub. Pro Kelty byly duby zcela nejposvátnější stromy. O keltských národech víme, že jejich příslušníci byli mistry v pozorování všech zákonitostí, které je obklopovaly. Při sledování bouřek Keltové zjistili, že stromy, které nejvíce přitahují blesky, jsou právě duby. Pokud do lesa udeří blesk, většinou je přitážen opět dubem. Navíc, tento strom velmi často zásah bleskem přežije, roste dál. Ze všech výše popsaných charakteristik Keltové vyvozovali závěr, že duby jsou „božskými“ stromy. Vyvrátit tento strom, či vykopat jeho kořeny je často přímo nadlidský výkon, neboť se jedná o dřevinu vytvářející rozsáhlý a hluboký kořenový systém. K tomuto poznatku došli přirozeně i Keltové a z toho usoudili, že tento druh stromu je spojen s nitrem Země. Dub se tedy stal ideálním keltským „mostem“ mezi Zemí a nebem. Keltové byli natolik spojeni se stromy, že vysazovali posvátné háje, ve kterých přednášeli druidové, vykonávali zde nejrůznější rituály nebo zcela jednoduše chodili do těchto míst rozjímat. Důležitost dubu dokládá i fakt, že u

48 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 33-37

veškerých obětí nesměla chybět dubová ratolest jako symbol propojení se všemi sférami kosmu.⁴⁹

V dobách absolutního propojení života s přírodou představovaly stromy vyjádření boží síly, tvůrčí energii, která dokáže dokonce i rozlomit kámen, pomalu a trpělivě. Z hlediska základního rozdělení stromů na listnaté a jehličnaté vyjadřují dva základní formanty cyklického vnímání života. Věčně zelené stromy, jehličnany, představují dlouhověkost a nesmrtelnost a stromy opadavé, listnaté, symbolizují znovuzrození a obrodu.

Stromy ve světle modernity

Předchozí odstavce detailně popisují vztah Keltů ke stromům a ukazují celkovou provázanost keltského života s přírodou. Následující řádky se budou zabývat náhledem soudobého člověka na tyto vládce z říše rostlin. Pokusíme se zde zachytit i ty nejmenší střípky pozůstatků kultu stromů v moderní době a ukázat na nich, že se objevují v životě každého člověka.

Dnešní velmi materialistický a „odduchovněný“ svět má tendence pohlížet na veškerou živou i neživou přírodu pouze jako na materiál ne/vhodný ke zpracování. Jsme zvyklí ze všeho vytvářet objekty, jejichž hodnotu pomalu nejsme schopni vyjádřit ničím jiným, nežli cenou. Naštěstí, stromy nepředstavují pro všechny pouze producenty kyslíku a zdroj dřeva.

I přes to se dnes vracíme do lesů, často pod záminkou houbaření, i když houby nejíme nebo v daném lese ani žádné jedlé nerostou. Chodíme na procházky do přírody a posloucháme šumění větru v korunách stromů. Pěší turistika není pouze o ušlých kilometrech a viděných památkách, je to i exkurze mezi stromy. Pod korunami stromů člověka zaplaví zvláštní pocit klidu a míru, způsobovaný i specifickou vůní kůry a listů. I nejvíce skeptičtí jedinci cítí v koutku svých duší, že stromy působí na lidskou psychiku a nabíjí nás energií.

Keltové si stromů velice vážili, chovali k nim velkou úctu, podobné pocity probouzí v člověku speciálně pohled na mohutné a prastaré stromy. V tuto chvíli se téměř

49 HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Paris: Éditions Véga, 2009. s. 72-85

nikdo, komu není příroda zcela lhostejná, neubrání přemýšlení o životních příbězích daných stromů, o tom, co všechno zažily, čeho všeho byly svědky, kteří myslitelé pod nimi rozjímali atd. Současná instituce „Památných stromů“ je oficiálním vyjádřením úcty moderního člověka k těmto svědkům dob minulých a svým charakterem se blíží nejvíce starověkému kultu stromů.

Lidé dneška nezůstávají pouze u oficiálního „vyjádření“ kladného vztahu ke stromům. V posledních letech se objevuje fenomén objímání stromů. Jeho „vyznavači“ tvrdí, že tento přímý kontakt člověka se stromem ho nabije energií „sebrané“ stromem ze země i z nebe. Zda mají tito lidé pravdu, se nejspíše v nejbližší době nedozvíme, neboť se „vědecky podložené“ zprávy o pozitivních i negativních účincích této činnosti střídají stejně jako den s nocí. Pravdivé či ne, rozhodně je toto smýšlení lepší, nežli bezhlavé kácení dalších a dalších lesnatých ploch.

Další možnou transformací kultu stromu nacházíme ve vytváření japonských zahrad. Jedná se o místa určená k meditaci a k dalšímu rozjímání. Rozložení a složení rostlin, které jsou v takových zahradách vysazovány, má nejvyšší důležitost, neboť se okolo každého druhu dřeviny či květiny soustřeďuje jiný druh energie a prostor určený k meditaci se nutně zakládá na vyváženosti veškerého okolního působení. I v tomto případě jsou (nejen) stromy a jejich (ne)přítomnost základem k vybudování harmonie.

Jediný motiv, který zůstává stranou ve výčtu zlomků odkazu dávného kultu, je samotný motiv stromu života. Moderní „pseudesoterické“ výklady ponecháváme raději stranou. Jedna uznávaná věda v sobě spojuje motiv stromu i osy života, je jí genealogie. Tato pomocná věda historická, jejíž „aktivity“ lze úplně nejjednodušeji shrnout jako sestavování rodokmenů, nevytváří vlastně nic jiného, než strom života určitého rodu, který se neustále větví a sahá až ho hlubin věků. Dokonce i původní a dodnes velmi oblíbené grafické znázornění rodu byl právě strom.

Kult stromu se do dnešních dní dochoval i v domnělém keltském stromovém kalendáři. Domnělý je z toho důvodu, že neexistují přímé historické důkazy, že pochází přímo od Keltů. Jedinou historickou spojitostí je oghamové písmo, které mělo vycházet z keltského stromového názvosloví. Keltský stromový kalendář je vlastně keltský horoskop. Keltové „klasický“ zvířetník používali pouze pro popis pohybu planet a pro sebe

si „vytvořili“ stromová znamení. Keltský horoskop obsahuje všechny hlavní dřeviny nacházející se v mírném klimatickém pásu a vlada každého „stromového znamení“ je rozdělena na poloviny. Každý strom je tedy v keltském roce zastoupen zčásti na jaře i na podzim.⁵⁰

Příkladem historicky dochované symboliky stromů uveďme případ tisu. Jako jedovatou dřevinu ho Keltové asociovali se svátkem Samainem. Tis byl symbolem nesmrtelnosti a regenerace, z toho důvodu si z něj druidové často vyráběli hole, které jim měly usnadňovat komunikaci s předky. Zajímavé je, že tisy nacházíme i v dnešní době na hřbitovech.

1.11 Keltské vnímání času

Keltové byli „národem“ velice úzce spjatým s přírodou a jejími změnami, kterým museli přizpůsobit svůj způsob života. Není tedy překvapivé, že vnímali čas cyklicky, keltská „cesta života“ probíhala v kruhu. Keltský rok, ač vyjádřený lunárním kalendářem, o kterém se zmiňujeme v dalších odstavcích, byl založený na běhu Slunce.

Uveďme si zde legendu, která osvětluje základ rituálního roku Keltů: „Bohyni-matce se na počátku nového roku narodí syn – nový král. 1. února na Imbolc ho pojmenuje a vybaví zbraněmi. V den jarní rovnodennosti se vydá na cestu a v jasné záři ujíždí. Slunce ovládá tuto roční dobu, nabývá stále větší síly. 1. května na Beltene se spojí se svým synem, králem země, svatou svatbou. 21. června, na letní slunovrat, kdy je slunce nejvýš a moc krále na vrcholu, začíná jeho zánik. Svým temným já, svým stínem, je vyvlastněn a ukřižován jako oběť. V druhé polovině roku vládne temný král. Na svátek Lugnasad je symbolicky sněden s obilím. Na podzimní rovnodennost ho královna a bohyně matka oplakává. Konečně je na Samain jeho duše odvedena do podsvětí. Tam se jí podaří odletět v podobě orla. V den zimního slunovratu zabije malé dítě, které mezitím bohyně porodila, temného krále a cyklus začne znovu.“⁵¹ Legenda se může zdát být nepřesná, nicméně jasně ukazuje, že hlavní svátky keltského roku se odehrávají v přesně stanovených fázích slunečního cyklu. Tyto svátky budeme podrobněji rozebírat v samostatné kapitole v kontextu jejich vlivu na dnešní běh kalendářního roku.

50 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009.

51 EDEL, Momo; WALLRATH, Bertram. *Keltové: duchovní děti Evropy*. Olomouc: Fontána, 2009. s. 149

Keltský rok byl založen na lunárním cyklu, který trvá 355 dní. V důsledku toho, že tento rok byl kratší, postupem času se kalendářní rok začal „rozcházet“ s ročními obdobími a svátky, určujícími důležité předěly keltského roku. Tento problém, že časově nevycházely, jak měly, museli Keltové vyřešit, a kdo jiný by se ho měl ujmout, než keltští vzdělanci, druidové. Ti jednoduše začali do kalendáře vkládat „umělé“ dny a měsíce, aby tuto ztrátu vyrovnali. O keltském roce víme, že „nefiguroval“ samostatně. Keltové skládali roky do pětiletých cyklů, které nazývali „lustry“. Jeden luster tedy obsahoval 62 měsíců.⁵²

Zprávy o tom, jak vypadal keltský rok, máme samozřejmě od antických historiků, především ze spisů Plinia Staršího. Bez starověkých myslitelů zapisujících všelijaké poznatky tehdejšího světa bychom měli pouze absolutní a zanedbatelné zlomky vědomostí o „dávných“ dobách. Bez jakéhokoliv zlehčování jejich významu je nutné podotknout, že se přeci jenom jedná o zprostředkované informace. V tomto případě máme k dispozici i primární „zdroj“ informací. Je jím bronzová deska o rozměrech 150 x 90 cm, jejíž fragmenty byly nalezeny ve Francii v roce 1897 poblíž městečka Coligny, které se nachází u hranic se Švýcarskem na úrovni švýcarské Ženevy. Tato deska v dobách Keltů sloužila jako kalendář, s nadsázkou bychom mohli říci, že vzhledem k jejím rozměrům se jednalo o opravdu velký nástěnný kalendář. Deska pochází z přelomu 1. a 2. století našeho letopočtu. Tento zcela unikátní nález potvrzuje domněnky i zprávy antických autorů. Na desce je vyrytý kalendář odpovídající přesně jednomu lustru. Vzhledem ke stáří desky, respektive „jejímu mládí“, protože pochází z období „úpadku“ keltské civilizace, není překvapivé, že měsíce byly zaznamenány v galštině a to latinským písmem. Z rozložení kalendáře se dozvídáme, že keltský měsíc měl pouze dva týdny, dělil se tedy na dvakrát 15 dní či 15 a 14 dní, podle délky měsíce.

Na základě fotografií desky a jejích popisků v publikaci *Keltové*⁵³ se dozvídáme velice zajímavé a poutavé informace. Zejména, deska byla velmi detailní, neboť znázorňuje v řádcích každý den cyklu lustru trvajícího pět let a u každého dne je vyhloubená dírka sloužící k zastrčení dřevěného kolíčku, který druidové zjevně posunovali den co den. Natolik výrazný prvek na desce nemohl mít jinou funkci, než informační. Jednalo se o důmyslný, jednoduchý a jednoznačný způsob určování přesného data.

52 VITALI, Daniele. *Keltové: poklady starobyklých civilizací*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2008.

53 VITALI, Daniele. *Keltové: poklady starobyklých civilizací*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2008. s. 194-195

Dnes počítáme čas na dny, Keltové naopak měřili čas na noci. Počátek dne nacházeli ve večerním soumraku. Vzhledem k lunárnímu kalendáři není překvapivé, že keltský kalendářní měsíc měl svůj počátek v přesné měsíční fázi, kterou byl nov. Výjimku s pro nás netradičním počátkem netvoří ani časová jednotka roku. Keltský rok nachází svůj počátek v „temném“ listopadu: „Tento způsob vyjadřoval keltské přesvědčení, že život proniká z temných hlubin země ven na světlo přítomnosti (stejně jako v případě narození dítěte, které přichází z temného lůna matky, nebo rašení rostlin z černé země).“⁵⁴

Smýšlení Keltů je fascinující. Jejich životní filozofie se zdá být neuvěřitelně optimistická. Za počátek si zvolili tmu, temnotu a období smrti (například zima) a postupují k „světlejším“ zítřkům. Nad takovýmto náhledem na svět bychom se v dnešní době ovládané pesimismem měli přinejmenším zamyslet, zda by lidstvo nakonec nebylo šťastnější.

54 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009. s. 13

2 Odkaz Keltů

Zájem o keltskou kulturu stoupá od konce 20. století. V 70. a 80. letech se objevil fenomén zvaný keltománie. Soudobé „keltství“ je mezinárodního charakteru. Nejvíce jsou jím „zasaženy“ oblasti, které mají k původní keltské civilizaci nejbližší faktem, že se zde i dnešní době používá buď přímo některý keltský jazyk, nebo jazyk z této větve vzešlý. Příkladem takové souvztažnosti jsou Bretaň, Cornwall, Skotsko a Wales.

V dnešní globalizované společnosti plné rozdílů a zároveň multikulturalismu nelze tvrdit, že keltská kultura je plně „znovuzrozená“ a celistvá. Inter-keltství je tak trochu iluzí, které nejspíše nikdy nedosáhneme. Nicméně, i to, co se jeví jako iluze, má svůj opodstatněný základ. V dnešní době ožívají pouze fragmenty z kultury Keltů, které se ve většině případů vztahují ke společenskému životu.

Parafrázováním Václava Kruty⁵⁵, uznávaného keltologa, dodejme, že keltská kultura je „v módě“ poslední desítky let. Po celé Evropě je možné najít muzea a asociace věnované Keltům. V perspektivě celé Evropy jsou Keltové velmi zajímaví, neboť dávají příležitost propojit celek s jednotlivostí. Každý Evropan se může hlásit k příbuzenství s nějakým keltským národem.

Lidový zájem o keltskou kulturu, který se velmi vyvinul za poslední léta, pomohl lepšímu porozumění této civilizace. Ale zatím nejsme schopni odhadnout a odhalit její veškerá tajemství.

2.1 Specifikum Bretaně

Pravdou je, že Bretaň, jak jsme se již dozvěděli v předchozích kapitolách, z historického hlediska nehrála nikdy roli centra keltské civilizace. Na druhou stranu je zcela nezpochybnitelné, že se jedná o region plný tajemství a odkazů Keltů, které je možné vidět na každém kroku. Mnohé obchody, názvy ulic, dokonce i názvy měst jsou zde psány v dvojím jazyce. Francouzsky, přirozeně, a k tomu i zvláštním oficiálním jazyku Francie nepodobným jazykem, bretonštinou, která je již také v práci zmiňovaná jako „nástupnice“ keltských jazyků užívaných na území Francie.

55 Rozhovor v: *Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes*. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013. s. 96-98

Tento místní „bilingvismus“ je dovedený k dokonalosti přítomností bretonštiny i na dopravním značení. Na každém kroku je možné nalézt odkazy na keltskou kulturu v podobě megalitů, festivalů, výše zmiňovaných obchodů a nejrůznějších dalších symbolů.

2.2 Moderní druidové

Většímu zájmu se druidismus začíná těšit až zhruba od 17. století společně se stoupajícím zájmem o studium megalitických staveb. Prvním „novodobým“ druidským řádem je anglický *The Ancien Order of Druids* založený koncem 18. století. Velmi významným současným druidským uskupením je *The Order of Bards, Ovates & Druids* založený ve Velké Británii, před zhruba 50 lety.

Z druidských řádů vznikajících ve Francii si zaslouží zmínit především *Le Collège bardique des Gaules*, která byla založená v roce 1933 jako asociace věnující se neodruismu. Nejvíce známou je ovšem *Collège d'Études Celto-druidiques* založená René Bouchetem v roce 1976.

2.2.1 Druidismus v praxi

Praktikování druidismu v postmoderní době si přiblížíme na základě reportáže v časopise *Bretagne Magazine*⁵⁶, která zachycuje ceremoniál jedné druidské asociace. Jedná se o *Compagnonnage druidique d'Occident*, v bretonštině *Oaled Drwized Kornog*, často označovaná pouze zkratkou ODK. Volně bychom mohli jméno asociace přeložit jako „Cech druidů Západu“, ale jedná se pouze o překlad autora práce, oficiální český překlad neexistuje. Tento cech druidů využívá ke svým obřadům speciální místo. Druidské ceremonie se vždy konaly na přesně stanovených a velmi pečlivě vybraných místech, ani u námi vybraného uskupení tomu není jinak. Cech si vybral pro své aktivity velmi krásné, historické a mystické místo v Bretani, v blízkosti Carnacu i Locmariaqueru, a to na malinkatém ostrově jménem Gavrinis o rozloze 0,3 km².

Keltská mystičnost místa je zajišťována přítomností dolmenu *Le cairn de Gavrinis* pocházející z doby neolitu, datující se na 3 800 – 3 700 př. n. l. Kameny tvořící sloupky vnitřní chodby i strop hlavní „místnosti“ jsou zdobeny vyrývanými ornamenty. Deska stropu je dokonce rytá zcela stejně jako stropní deska dolmenu *La Table des Marchands*

⁵⁶ *Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes*. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013. s. 36-39

stojícího nedaleko na pobřeží. Tyto dva dolmeny patří mezi největší klenoty bretaňské megalitické kultury, jsou jedinečné a perfektně dochované. Sloužící druid Éric Boudard, který vede celou slavnost, soudí, že druidská filozofie je mnohem starší, než samotní Keltové, ti „pouze“ přišli a tento kult převzali a rozvíjeli ho dál. Dále uvádí, že pro dnešní druidská seskupení je velice důležité vztahovat se historicky ke svým dávným předchůdcům, čímž vysvětluje, že každá dnešní ceremonie by se měla odehrávat na místech, která byla k takovému příležitostem navštěvována již před dávnými věky. Mýtina přiléhající k takovému dolmenu představuje zcela ideální místo pro obřad.

Sledovaný obřad se nazývá Mediosamonios, je vykonáván v den letního slunovratu a začíná v poledne, což je doba, kdy je světlo ve svém maximu. Je zjevné, že světlo symbolizuje život, který je v tomto období též na svém vrcholu. Všichni členové jsou oděni do dlouhých bílých tunik a měli by být bosí nebo obutí do kožených sandálů. Hlavní druid při obřadu spojuje celé společenství se všemi přírodními i duchovními elementy. Lze ho od „běžných“ druidů v kruhu rozeznat tím, že na krku má přívěsek se symbolem „tribann“. Jeho název pochází z bretonštiny, „tri“ znamená jednoduše tři a význam části „bann“ je pruh. Jedná se tedy o tři vertikální pruhy, které se na vrcholu k sobě přibližují. Druidi pijí během obřadu nápoj *Mez*, speciální bretonskou medovinu vyrobenou pouze k tomuto účelu. Hlavní druid na konci obřadu požehná místu, ostatním členům a poděkuje za všechny přírodě, vše za doprovodu beraního rohu a keltské harfy, které udávají rytmika jednotlivých částí obřadu.

2.2.2 Druidismus nebo neodruismus?

Na otázku, zda se dnešní druidismus může nazývat druidismem v pravém slova smyslu, odpovíme za pomoci rozhovoru pro časopis *Bretagne Magazine*⁵⁷ s Thierryem Jigourem, specialistou na Bretaň a keltské země, který již napsal mnoho knížek, zabývajících se tematikou Keltů. Spolupracuje s velkými bretaňskými časopisy, založil měsíčník *Univers Celtes* a též se podílí na vydávání komiksu *Les Druides!*.

Dnes bychom neměli užívat termín druidismus, ale neodruismus z důvodu, že přímá spojitost mezi keltským druidismem a tím naším byla přerušena. Již nemáme posvátný jazyk, který byl základem druidského učení, a také nerozvíjíme keltskou tradiční

⁵⁷ *Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes*. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013. s. 44-45

kulturu celkově. Zůstává nám pouze možnost znovuvytvořit tuto duchovní tradici a snažit se ji demonstrovat. Na druhou stranu, dnešní neodruidismus není zcela odříznutý od staré kultury, ke které se vztahuje. Jak je zmíněno v předchozích kapitolách, existují mnohé historické texty a příběhy: irské, waleské, středověké. Dokonce i křesťanství uchovalo některé fragmenty druidské spirituality, neboť v Irsku například se poslední zástupci druidů stávali prvními irskými biskupy. Ke zdrojům dnešního pojetí druidismu musíme též připočítat i folklór a lidové tradice. Bohužel nelze vytvořit celkový a jednotný obraz druidismu, neboť se druidské klany moderní doby od sebe poměrně dost liší vzhledem k tradici ústního předávání vědomostí, které se během staletí velice rozrůznily.

Nová tradice druidismu v Bretani se velmi vztahuje k přírodě, dalo by se říci, že z ekologického pohledu. Možná i z toho důvodu je neodruidismus tak populární, jelikož ekologická politická uskupení většinou nemohou svým příznivcům nabídnout celkové „souznění“ s přírodou na rozdíl od druidských uskupení. Samotná keltská spiritualita přitahuje pozornost veřejnosti čím dál víc. Postmoderní sekularizovaná společnost zcela ztratila posvátno, duchovno, které mnohým lidem chybí a nachází ho právě v keltské spiritualitě. Jako důkaz Jigourel uvádí, že mnoho mladých lidí v Bretani si přeje alespoň zažít druidskou ceremonii při svatbách či křtech.

Bretaňský neodruidismus vzniká společně s hlavními druidskými asociacemi počátkem 20. století a mnozí ho připodobňují k sektám, náboženským skupinám či ho dokonce označují za šamanismus. Je zcela zjevné, že novodobý druidismus nemůže být v žádném případě označován za sektu, neboť se nesnaží vykořenit člověka z jeho sociálního okolí, odpoutat ho od všech ostatních vazeb počínaje vazbou rodinnou. Označením neodruidismu za šamanismus se veřejnost dopouští velkého zjednodušení tohoto kultu, které jeho členové chápou jako karikaturu. Nejbližší mají druidové vzhledem ke svému postavení, funkcím a vědě k indickým bráhmánům.

Je zjevné, že existuje velké množství druidských organizací a škol, všechny jsou originální, avšak nejdůležitější je to, co je všechny spojuje. Neodruidismus je oslavou rovnováhy mezi životem materiálních a duchovním. Přitahuje a spojuje lidi všech vyznání i ty bez vyznání, neboť pravý druidismus se nevyklučuje ani s jedním, ani s druhým. Pokud bychom měli toto „učení“ shrnout pod jediný výraz, jediný princip, byla by jím nejspíše harmonie. Harmonie mezi životními elementy, harmonie člověka s přírodou, harmonie

mezi lidmi, harmonie v duši každého člena. Celé hnutí neodruidismu nabízí zcela pacifistickou cestu znovuoobjeveného bytí v souladu s přirozeným během času, kterého se nám v postmoderní a technokratické společnosti příliš nedostává.

2.3 Moderní bardové

Každý druid byl kdysi bardem. Tito druidové byli vypravěči, básníci i baviči. V moderní době tomu je stejně tak. Pokud stále existuje alespoň malý zlomek keltské kultury, musí nutně i existovat její vypravěči. „Podle slov Jeana Markale, že nikdy žádné náboženství nezanikne, lze bez přehánění říct: keltští zpěváci a básníci jsou stále mezi námi.“⁵⁸

Dnes je umění bardství poměrně zlehčováno, jako pouhé opakování a padělání původních témat. V duchu přísloví „kdo chce psa bít, hůl si vždy najde“ je pokračování v bardském umění osočováno i z efektu „tiché pošty“. Samozřejmě, že v běhu dějin jsou vyprávění poupravována podle potřeb a schopností aktuálních společností, což ale nemusí nutně znamenat tak rozsáhlou deformaci. Zlehčováno je i z toho důvodu, že v dnešním „inovátorském“ světě se „umění opakování“ považuje za podřadné, neboť nic nového nevyvíjí. Z kapitol pojednávacích o vzdělávání druidů víme, že i stát se bardem trvalo léta a učedník se musel naučit mnohým rétorickým dovednostem, o kterých se většině dnešních řečníků může pouze zdát. Závěrem „obraný“ bardů je nutné zmínit i fakt, že „metoda“ orálního předávání vědomostí a dovedností je základem lidské historie.

Takovým soudobým bardem může být každý autor, který vypráví příběhy o Keltech, více či méně poupravené, či přebírá do svých vyprávění mystiku keltského světa. Přesně tak tomu je u světově proslulého spisovatele J. R. R. Tolkiena s jeho trilogií románů *Pán Prstenů*. Silné keltské motivy lze nalézt prakticky ve všech jeho dalších dílech. Velké části jeho tvorby se dostalo filmových verzí, které mohou ještě v masovějším měřítku probudit v lidech cit pro keltskou mystiku a celkově trochu keltského myšlení, což je hlavním cílem každého barda.

Úkol dnešních bardů je jasný, přiblížit široké veřejnosti svět Keltů, i když popularizovaný. „Jen dnes nemusí bezpodmínečně hrát na lyru, ale mohou psát romány, kreslit komiksy a točit filmy. Dokonalé splnutí kultury médií s kreativním návratem do keltského světa působivě vysvětlil Derrick de Kerckhove: *Moc keltského obrazu*,

58 EDEL, Momo; WALLRATH, Bertram. *Keltové: duchovní děti Evropy*. Olomouc: Fontána, 2009. s. 83

*prostřednictvím Asterixe pronikajícího do všech věkových skupin, všech sociokulturních a jazykových oblastí, dává jeho tvůrcům, Goscinnymu a Uderzovi, takřka statut bardů v našem globálním kmeni. Tito kreslíři nám názorně před očima předvedou zpívaná vyprávění a tanec převedou do barev. A dělají to s radostí, to znamená úplně keltsky.*⁵⁹

2.4 Pozůstatky kalendářní

V kapitole o keltském vnímání času je nastíněn keltský rok, včetně jeho nejdůležitějších předělů. Keltové měli čtyři hlavní velké svátky, které udávaly rytmus kalendářního roku. Tyto svátky označovaly změny, průběh, začátek a konec určitého cyklu. Jednalo se o cyklus sluneční, ale i „zemědělský“. Jak je již zmiňováno výše, civilizace natolik propojená s přírodou se musela přizpůsobovat jejím změnám.

Tato kapitola popisuje svátky a další události pojící se s Keltským rokem a to z pohledu historického i jeho přenosu do současnosti. Nabízí tedy celkový přehled nejdůležitějších formantů keltského roku a jejich moderních ekvivalentů, pokud existují. Na konci kapitoly je zařazena jedna „výjimka potvrzující pravidlo“ a to kulturní pozůstatek z dob Keltů, který nemá bližší vztah ke kalendáři, ale tematicky úzce navazuje na fenomén předcházející.

2.4.1 Svátky

Samain

Zcela nejdůležitějším keltským svátkem byl Samain (často znám i pod názvy Samoen či Samhain). Představoval začátek keltského roku, mohli bychom ho nazvat keltským Novým rokem. Slavil se 1. listopadu a označoval nástup ponurých podzimních dní plných deště a šedivé oblohy umocněné zkracováním délky slunečního svitu. Noci před Samainem (31. října) se Keltové poměrně báli. Byla považována i za nebezpečnou, jako vstup do temného období roku byla zároveň nocí, kdy se zemřelí vracejí na zemi mezi živé. Společně s otevřenou bránou z podsvětí se zvyšovala aktivita temných sil. Aby se Keltové v tuto noc ochránili, zakládali venku ohně, zamkli se ve svých obydlích, kde naopak domácí oheň zhasili. Tento „rituál“ měl dvojí význam. Navrátilivší se zemřelí se chtěli ohřát a byli přitahováni ohněm, ovšem živí se s nimi setkat nemohli, aby na nich neulpěl „temný stín podsvětí“, ze stejného důvodu byly zhášeny ohně domácí. Druhý význam uhašení ohně

59 EDEL, Momo; WALLRATH, Bertram. *Keltové: duchovní děti Evropy*. Olomouc: Fontána, 2009. s. 91

(kromě ochrany) byl symbolický. Druhý den ráno (1. listopadu) byl do domů roznášen nový, očištěný oheň jako příslib nového začátku.⁶⁰

Do dnešních dob se Samainová noc uchovala především jako Halloween, který je bohužel absolutně zkomercializovaný a velmi vzdálený původnímu mystickému významu, který měl pro Kelty. Zajímavé je, že se Halloween do Evropy rozšířil z Ameriky, do které se dostal právě z Evropy v době kolonizace. Z dnešního pohledu bychom ho mohli připodobnit původnímu významu pouze tím, že lidé (především děti) převlečení za duchy dostávají úplatu, aby je lidé udrželi od svých domovů (respektive, aby jim „duchové“ neprovedli žádnou zlomyslnost). Mnohem blíže původnímu významu je křesťanský svátek Všech svatých (1. listopadu) připomínající si všechny mučedníky a Památka zesnulých, připadající na 2. listopad, lidově známá jako Dušičky. Poslední zmiňovaný „svátek“ se v dnešní době dodržuje nejvíce v podobě navštěvování hrobů našich blízkých, vzpomínek na ně, ale také uvědoměním si, že život pokračuje dál.

Období listopadu je dobou, kdy Keltové měli již sklizené a uskladněné zásoby na zimu. V dřívějších dobách nikdy nebyl nadbytek takových zásob, tudíž staré národy musely v zimních měsících šetřit potravou pro sebe, ale i pro zvířata. Z tohoto důvodu nebylo možné žít po celou zimu početná stáda dobytka a dalších užitkových zvířat, jejichž počet byl redukován rituální porážkou.

Pojídání husy na sv. Martina

K listopadu se váže další „zvyk“, u kterého si dnešní člověk již vůbec neuvědomuje jeho původní význam, který je velmi působivě popisován v publikaci *Návrat Keltů*⁶¹. Jedná se o tradici pojídání svatomartinské husy (11. listopadu). Tento zvyk má podobný význam jako výše popsání porážení dobytka. Kromě velkých hospodářských zvířat Keltové chovali i drůbež, především husy jako velmi senzitivní tvory. Husy jsou celkově velmi vnímavé, co se týče změn počasí, a Keltové jich přes léto využívali jako přirozených „barometrů“, které hlídaly, zda se blíží bouřka apod. Tato jejich „schopnost“ byla pro keltskou společnost velmi důležitá, neboť mohla lépe ochránit tolik důležitou sklizeň před zničením náhlou změnou počasí. S příchodem podzimu husy již nebyly potřeba. O Keltech víme, že

60 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009.

61 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 57-60

k ničemu nevyužívali peří (spali na seně s bylinkami) a husy by přes zimu opět jen ujídaly cenné zásoby.

V listopadu tedy Keltové zabíjeli husy a to v době, kdy ustávaly velké změny počasí, což vždy odpovídalo zhruba polovině měsíce. Tento obyčej byl pro ně velmi důležitý a pojídání husy se stalo kultovním pokrmem, který byl natolik zakořeněný v kultuře celkově, že ho křesťanství muselo začlenit do svého „kalendáře“. Tak se stalo, že kult byl věnován největšímu pokřesťanštěnému Keltovi, svatému Martinovi.

Imbolc

Svátek Imbolc představuje keltské jaro. Slavil se především 1. února a představoval dobu obnovení. Vyváděl keltský lid z temného období zimy a znamenal pro ně rituální očištění od temných sil předchozí roční doby. Byl též oslavou „návratu“ Slunce, slunečních dní a očekávání plného jara. Ani v době Keltů nebylo v Evropě již v únoru plné jaro, ale tato doba pro ně znamenala začátek zemědělských prací. Konaly se mnohé průvody a oslavy na zahrnutí „zbylých“ duchů z temné části roku a k probuzení setby.⁶²

Později byl tento svátek oslavován jako svátek svaté Brigity. Z keltské legendy víme, že na jaře vystupovala jejich bohyně očištěná z hlubin země, v tuto dobu ji nazývali Bílou bohyní, Brigitou.

V našem kalendáři zůstává Imbolc v podobě Hromnic, které připadají na 2. únor. Ač nepatří mezi jakkoliv významné dny, všichni známe pořekadlo „na Hromnice o hodinu více“, či nějakou jeho variantu. Zde je zjevný odkaz na dávné keltské svátky světla.

Beltaine

Tento keltský svátek označovaný jako Beltaine, Beltan či Beltine představuje druhý nejdůležitější předěl cyklického roku Keltů. Připadal na 1. května, ale stejně jako u Samainu oslavy začínaly již v jeho předvečer. Byl svátkem ohně, svátkem definitivního vítězství Slunce nad temným zimním obdobím. Je tedy zjevné, že symbolizoval návrat projasněných, slunečných, dlouhých a samozřejmě teplých dní. Název Beltaine vychází ze slova „Bel-tinne“, které ve francouzštině znamená „feux de Bel“, Belův oheň.

62 BAUEROVÁ, Anna. *Zapomenuté věky země Bójů*. Plzeň: Nava, 1998.

Předvečer Beltainu známe dnes pod pojmem Čarodějnice či Pálení čarodějnic. I v době Keltů se v základu jednalo o pálení velkých ohňů doprovázených tancem, hudbou, zábavou a různými zvyky. Příkladem je možné uvést přeskakování ohně mladíky, kteří se tímto měli „předvést“ a zároveň i rituálně očistit. Velké ohně měly rituálně zbavit celý lid od všeho zlého. Je vhodné dodat, že oheň jako takový má velmi příznivé účinky na (nejen) lidskou psychiku. Při pozorování ohně nebo i při obyčejném zahřívání se u něj, pocítujeme nejen fyzické teplo a žár, ale i určitou formu životní energie, kterou se dobíjíme. Nejspíše i z tohoto důvodu je lidstvo stále nadšeno plápolajícími ohni táboráků.

Keltové tento „efekt“ využívali i z dalšího úhlu pohledu: „Oheň měl ovšem blahodárné účinky – na lidi i na zvířata. Beltine otevíral i vrata chlévů a závory zimních útulků – a dobytek vybíhal na letní pastvu. Prováděn byl postupně kolem hořící hranice, aby zvířata pocítila teplo plamene, které je mělo chránit před nemocemi.“⁶³ Je pravděpodobné, že tato dobytčí „pout“ okolo ohňů neměla pouze symbolický význam, ale i „reálné“ využití. Nakonec by to nebyl „pravý keltský“ přístup, kdybychom nenašli v jejich počínání alespoň náznak praktické užitečnosti. Praktičnost úkonu spočívala ve faktu, že dobytek byl celou zimu zavřený v temném ustájení, ve kterém se nutně museli šířit parazité. Provádění dobytka okolo ohňů mohlo mít význam určitého jednoduchého a efektivního veterinárního ošetření. Tento rituál zjevně pomáhal, pomocí žáru a kouře, zbavit zvířata většiny těchto neduhů.

A konečně v den Beltainu, 1. května, se opět konaly další slavnosti a průvody. Dokonce už Keltové vztyčovali v tento den májky, které byly výhradně z březového dřeva. Bříza se těšila v keltském světě velké vážnosti, uctívanější než bříza byl už pouze dub jako nejvyšší zástupce říše stromů. Bříza byla spojována s bohyní Brigit (i kvůli bílé kůře) a spojovala Kelty s jednou z nejvyšších sil vesmíru, s láskou a péčí. Májka byla též symbolem spojení mladého boha s jeho nevěstou. Vzhledem k síle přírody a napětí, které se v ní v tomto období nachází (bujení rostlin, rodí se první mláďata...) je logické, že se jednalo i o dobu zvýšených milostných aktivit.⁶⁴

Na základě předchozích odstavců je zjevné, že májové oslavy dnešních dní se prakticky neliší od těch původních, vykonávaných Kelty. Mnohé tradice spojené

63 BAUEROVÁ, Anna. *Zapomenuté věky země Bójů*. Plzeň: Nava, 1998. s. 102

64 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009.

s Beltainem se dodržují především na venkově, ovšem 1. máj, lásky čas, je zde pro všechny, kteří chtějí podlehnout kouzlu prvních teplých dní a rozkvetlých třešní.

Lugnasad

Posledním ze čtveřice hlavních keltských svátků je Lugnasad. Keltové ho slavili počínaje 1. srpnem několik dní, někdy dokonce i po dobu dvou týdnů. Již podle názvu je zřejmé, že je spojován s jedním z nejvýznamnějších keltských bohů, s Lugem, který byl bohem zářivého Slunce, žní a byl patronem úrody. Srpen je i dodnes největším obdobím sklizení úrody a též koncem přívětivého a teplého počasí, které poté přechází do šedivých dní podzimu. Lugnasad oslavoval natolik vzácnou možnost dělit se s přírodou o její bohatství. Pořádaly se trhy, klasické slavnosti a samozřejmě i průvody.⁶⁵

Tento svátek se později vyvinul do podoby dožínkových slavností, které se v mnohých regionech slaví dodnes. Dle tradice se měl poslední sklizený snop obilí svázat do podoby panenky, byla ozdobena lučními květinami. Takto vyrobená panenka symbolizovala obilnou královnu, kterou průvod zanesl do vesnice. Tímto zvykem měli naši předkové symbolicky „zanést domů“ konec úrodného období a vzdát čest přírodě, která jim umožnila získat obživu. Je možné, že se tímto rituálem snažili „uplatit“ bohy, aby jejich úrodu v době strádání ochránili.

2.4.2 Nešťastná třináctka...

Keltové nám zanechali i další prvky v kalendáři, které nesouvisí s žádnými svátky. Nicméně, i v tomto případě se tento pozůstatek zakládá na části cyklu keltského roku. Řeč je o pátku třináctého. Všichni tento pojem dobře známe a víme, co znamená. Jedná se o smolný den v našich kalendářích, i když není příliš častý. Vzácně se „dočkáme“ pátku třináctého vícekrát, nežli dvakrát do roka. Otázkou tedy zůstává, proč zrovna pátek a proč pouze třináctého.

Odpověď nacházíme v uspořádání keltského roku, které jsme vysvětlovali v kapitole o vnímání času Kelty. Blíže nás nyní zajímá keltské rozdělení kalendářního měsíce, který se skládal „pouze“ ze dvou týdnů. Je nutné ještě dodat, že keltský měsíc začíná ve stejné chvíli, kdy se Měsíc nachází v novu. Ke změnám týdnů, trvajících 15 dní, dochází při novu (Měsíc se nachází za Zemí) či při úplňku (Měsíc stojí mezi Zemí

65 JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009.

a Sluncem). Je všeobecně známo, že postavení Měsíce vzhledem k Zemi vyvolává mnohé změny, těmi hlavními jsou slapové jevy. Mezi méně známé dopady patří vliv zvýšeného elektromagnetického záření. „Ze zkušenosti víme, že v normálních podmínkách začínají změny lunárního cyklu účinkovat již dva dny *před* astronomickým novem nebo úplňkem, což se projevuje v chování živých tvorů i ve vývoji počasí tak zjevně, že to nemohlo uniknout Keltům, kteří pozorně pozorovali přírodní děje.“⁶⁶ Zde docházíme k číslu třináct, neboť se tento jev projevuje vždy dva dny před patnáctým dnem cyklu. Pátek lze vyvodit stejně jednoduše, keltský měsíc obsahovat pouze dva týdny, tudíž jen dvě neděle a dva dny před nedělí nemůže být nic jiného, nežli pátek. V tyto dny změny nepocítuje pouze příroda, ale ve velké míře působí i na lidi. Člověk může pocítovat podrážděnost, být neklidný a nesoustředěný. Mnozí lidé trpí bolestmi hlavy či se u nich zvyšují milostné touhy. Keltové v tyto „nebezpečné“ pátky nedělali žádná důležitá společenská rozhodnutí, postili se (aby zbytečně nezatěžovali organismus), neválčili, ani se nevydávali na lov. Jedinou výjimku tvořili svatby, nejspíše i vzhledem ke zvýšené sexuální aktivitě.

Mnozí lidé se této myšlence vysmívají nebo ji berou na lehkou váhu. Je na rozhodnutí každého, zda se zamyslí nad touto možností výkladu působení přírody na člověka. Bylo by krátkozraké alespoň trochu nedůvěřovat keltským zjištěním, o kterých víme, že vždy měla hlubší a důležitý význam. Problémem dneška je, že lidé málo nahlíží pod povrch problémů. Každý z nás má jistě ve svém okolí lidi, kteří si stěžují, že měli mimořádně špatný den a zdaleka netuší proč. Či takové, kteří si postesknou, že nemohli vůbec spát a u toho zarytě tvrdí: „A přitom úplněk bude až zítra“.

2.4.3 Vztah čápa k dětem

V úvodu ke kapitole je zmiňován tento kulturní keltský odkaz, který nemá vztah přímo ke kalendáři, ale přímo navazuje na tematiku předchozí. Je jím velice známé a často deformované tvrzení, že „čáp nosí děti“.

Vysvětlení se v žádném případě nenachází ve spekulacích o tom, že čáp fyzicky miminka přinese šťastným rodičům. Pravda se skrývá v mnohem jednodušším principu. Keltové si velice vážili všech živých tvorů a z ptáků byli nejvíce fascinováni tažnými ptáky. Je logické, že velkou pozornost věnovali čápům, jako zcela největším zástupcům

66 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 70

tažného ptactva, kteří navíc od dávných dob přirozeně hnízдили na vyvýšených místech, kde bylo možné je poměrně jednoduše pozorovat. Keltové, jako senzitivní a vynikající pozorovatelé, brzy přišli na to, že čápi se některým místům striktně vyhýbali. Zvláštní bylo, že tato místa se na první pohled zdála být ideálními ke hnízdění.

Specialitou tažných ptáků je více vyvinuté mimosmyslové vnímání citlivé na elektromagnetické záření, které jim pomáhá během migrací se orientovat ve světě. Zde odhalujeme souvislost s tématem předchozím, čáp nosící děti se odvíjí od působení zemského záření. Čápi odmítali hnízdit na místech, kde bylo zvýšené „temné záření“ země, které má prokazatelně negativní vlivy na život i vývoj člověka.⁶⁷

Čáp hnízdící poblíž „domácností“ Kelta byl tedy zárukou toho, že dané místo je „zdravé“, prosté negativního záření. Toto záření by mohlo ovlivnit zdraví nejen dospělých a dětí, ale i právě počatých zárodků. Přítomnost čápa u lidských obydlí byla od této doby ukazatelem potenciálu místa ke zplození zcela zdravých dětí.

2.5 Hudba

Nejvíce se povědomí o odkazu keltské kultury rozšiřuje pomocí hudby. Následující odstavce vytváří exkurz do světa moderní keltské hudby.

Původním keltským hudebním nástrojem byl carnyx, jednalo se o velkou troubu zatočenou vzhůru k nebi. Její ústí mělo většinou podobu „zuřivého“ zvířete, neboť se primárně jednalo o nástroj určený k troubení v boji a mělo nahánět strach. V období míru byla vyprávění bardů doprovázena většinou lyrou, kterou postupem času nahradila harfa. Keltové využívali i bubny prakticky všech velikostí pro podtržení a udržení rytmiky při nejrůznějších příležitostech. A samozřejmě neodmyslitelné od Keltů jsou dudy, které „převzali“ od dřívějších národů. Dnes jsou dudy spojovány nejvíce s národem Skotů. Zde je nutné podotknout, že se všechny tyto hudební nástroje (ve více či méně změněné podobě) využívají dodnes.

2.5.1 Festival Interceltique de Lorient

Tento festival, jehož název je možné volně přeložit jako „Interkeltský festival v Lorient“ je největším, nejznámějším a zcela jedinečným hudebním festivalem, který se v Evropě koná.

67 SILLSOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Praha: Ivo Železný, 1996. s. 70

Své místo našel, jak jinak, v Bretani. Jeho předchůdce byl zahájen již roku 1927, kdy byli do Bretaně zváni především hráči z Britských ostrovů. Jednalo se o hráče na harfy, dudy, rohy a na nejrůznější trubky. Původní festival dostal později pojmenování *Festival international des cornemousses* (Mezinárodní dudácký festival). Dnešního názvu došel festival až v roce 1971, kdy se natrvalo usadil v městě Lorient. Zakladatelem nejnovější verze festivalu je Jean-Pierre Pichard, který ho řídil až do roku 2000.

Festival se koná každoročně první týden v srpnu a trvá deset dní. Přijímá „keltské“ hráče ze všech koutů světa a spojuje lidi svojí nezapomenutelnou atmosférou a obrovským množstvím aktivit, které nabízí. FIL přitáhne každoročně asi 700 tisíc návštěvníků, kteří si mohou vychutnat koncerty tradiční i moderní keltské hudby. Festival pořádá velké množství konferencí a výstav s keltskou tematikou. Návštěvníci nemusí nutně zůstat pasivními diváky, mohou se sami pokusit tvořit v uměleckých ateliérech a také se zapojit do společenských tanců, které jsou zde předváděny.⁶⁸

2.5.2 Francouzská keltská hudba

Ve Francii se tvorba keltské hudby prakticky omezuje pouze na území Bretaně. Především z toho důvodu, že v tomto regionu je u obyvatelstva velmi vyvinutá místní identita zakládající se na odkazu historické Bretaně.

Odkaz keltské kultury se zde prolíná s kulturou bretonskou, neboť samotná bretonština se vyvinula z galštiny a je možné tvrdit, že se všechny tradice v Bretani zakládají na odkazu Keltů. Tyto tradice a specifická identita regionu se udržely do dnešních dní v takovém rozsahu nejspíše proto, že Bretaň byla po mnoho století autonomním územím, které se vyvíjelo „v ústraní“ zájmu zbytku dnešní Francie. Dokonce i v dnešním globálním světě se objevují tendence bretonského obyvatelstva odtrhnout Bretaň od Francie.

Z výše uvedených informací je zjevné, že v rámci kontinentální Evropy nejvíce hudebníků odkazujících se na keltskou tvorbu pochází z Bretaně.

Alan Stivell je zpěvák, který proslavil keltskou hudbu opravdu celosvětově díky úspěchu jeho vystoupení z roku 1972 v hale Olympia v Paříži, na základě tohoto koncertu

68 NEUMAGER, Yvonick. *Bretagne: Entre terre et mer*. Slovénie : Timée-Editions, 2007.

vzniklo stejnojmenné album *À l'Olympia*, téměř okamžitě bylo prodáno přes 2 miliony kusů. Vše začalo v jeho dětství, když se jeho otec zajímal o keltské harfy a jednu mu vyrobil. Malého Stivella tento nástroj nadchnul natolik, že již v 9 letech udělal malý koncert. Jeho velmi živá a zároveň velmi dojemná hudba plná míru má celosvětový úspěch. Právem je největší legendou bretaňské i keltské hudební tvorby. Stal se natolik populárním asi i z toho důvodu, že ve svých písních často kombinuje tradiční a rockové prvky. Jeho zásluhou zažívá renesanci i již zmiňovaný hudební nástroj, který na dlouhá staletí upadl v zapomnění.

Další bretaňskou legendou je tentokrát hudební skupina *Tri Yann*. Název znamená přesně to, co se člověku zdá na první pohled, „Trio Janů“. Tato skupina byla založena poměrně netradičně v roce 1971. Vytvořili ji tři univerzitní profesori, kteří byli nadšení keltskou hudbou, opustili akademickou půdu a začali se věnovat této tvorbě. Vlastními jmény se jmenují Jean-Louis Jossic, Jean-Paul Corbineau a Jean Chocun. Jejich hudba je zcela nezařaditelná ani na poli různorodé keltské muziky. Tvoří opravdu velmi živou hudbu, využívají velké množství tradičních keltských nástrojů v kombinaci s kytarami a bicemi. Hlavním zpěvákem je Jean Jossic s velmi silným a pronikavým hlasem, který vytváří opravdu mystériózní zážitek z poslechu.

Z mladší generace bretaňských keltských hudebníků je nezbytné zmínit v první řadě Yanna Tiersena narozeného v roce 1970 v Brestu. Jeho tvorba je již hodně ovlivněna rockem, ale vždy lze v jeho písních najít „keltské srdce“. Yann Tiersen se stal světově proslulým v roce 2001, když vytvořil soundtrack pro dnes již kultovní film *Amélie z Montmartru* (v originále *Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain*). Jeho instrumentální hudba se dotkne srdce každého a zanechává v posluchači neurčitý, ale trvalý pocit, že dané písně vychází přímo z duše. Francouzi dali Yannovi přezdívku, která původně „patří“ Merlinovi, „Yann, l'enchanteur“. Tento výraz bychom mohli volně přeložit jako „ten, kdo učaruje, okouzlí“.

Druhou osobou patřící do mladší generace je zpěvačka Nolwenn Leroy, narozená v roce 1982 v Saint-Renan, v srdci Bretaně. Její hudba se nachází na pomezí rocku a popu, ale stále si drží nádech tradiční keltské hudby.

2.5.3 Irská hudební legenda

Z mnohých irských uskupení a zpěváků, kteří tvoří stejně velkou „větev“ šíření keltské hudby jako interpreti bretonští, stojí za zmínku kapela *The Chieftains*. Tato hudební skupina znamená pro Iry totéž, co Alan Stivell pro Francouze. Nepřebírají sice pouze keltskou tematiku, ale jsou jí nejvíce ovlivněni. Z některých skladeb by mohl mít posluchač dojem, že se věnují pouze vážné hudbě, ale hudební spektrum skupiny *The Chieftains* sahá od „klasiky“ k folku.

2.5.4 Česká keltská hudba

Z nejznámějších českých „keltských“ interpretů uvedeme hudební skupinu *Asonance*, která působí na hudební scéně od 90. let a inspiruje se irským a skotským folklórem. Další česká skupina, která vznikla v roce 1995, se jmenuje *Irish Dew* a inspiruje irským folkem, ze kterého si vybírá určité prvky se speciální zálibou v písních s tajemným nádechem. Ze sólových interpretů si uvedme Michala Hromka, kytaristu narozeného v roce 1958, jehož album *Keltská kytara* vydané v roce 1990 mělo velký zahraniční úspěch. Z jeho instrumentálních skladeb je zjevné, že ho nejvíce nadchla starodávná hudba.⁶⁹

Takto bychom mohli s výčtem interpretů, kteří se ve své tvorbě dotýkají keltské hudby, pokračovat donekonečna. Někteří z nich jsou zcela ikoničtí pro tento styl hudební tvorby, z nich je vytvořen výběr popisovaný výše. V případě „zbylých“ autorů záleží na každém jednotlivém posluchači, jestli na něj promluví keltské mystično. Jako příklad je možné uvést irskou zpěvačku Enyu, která je světově známá svojí příjemnou a jemnou hudbou ideální k uvolnění a meditacím. Stejně tak tomu je u Mika Oldfielda, britského instrumentalisty narozeného v roce 1953, a jeho alba *Voyager* vydaného v roce 1996, které je ryze instrumentální a inspiruje se v irských a skotských lidových písních.

Keltská noc

Na území České republiky se objevují dokonce dva festivaly nesoucí toto pojmenování. Názvem stejné, ale svým obsahem odlišné. Festival, který se nachází v centru našeho zájmu, je mezinárodní festival *Keltská noc*⁷⁰ pořádaný občanským sdružením KELTSKÁ NOC. Tento festival se koná u Prostějova v Olomouckém kraji. Letošní ročník bude

69 KNÁPEK, Zdeněk. *Kniha pro každého Kelta aneb pravda o keltském původu našeho národa*. Olomouc: Rubico, 1999.

70 Dostupné z: <http://www.keltska-noc.cz/>

v pořadí již čtrnáctý, což znamená, že tradice festivalu sahá až do roku 2002. S trochou nadsázky je možné tvrdit, že tato *Keltská noc* je naším českým skromnějším ekvivalentem bretaňského *Festival Interceltique de Lorient*. Trvá pouze dva dny, zpravidla poslední červencový víkend, ale účinkuje zde mnoho kapel pojících se k odkazu keltské hudby, včetně zahraničních interpretů. Mimo hudby festival nabízí ukázky keltských (většinou irských) tanců, stavbu keltského tábora, ukázky bojových technik a samozřejmě i možnost vyzkoušet si něco málo z řemesel, která Keltové ovládali.

Druhá *Keltská noc*⁷¹, která je často zaměňována s výše popisovanou, se odehrává v Harrachově začátkem srpna a její název zůstává z velké míry pouze symbolický. Na tomto festivalu vystupuje celé spektrum českých skupin hrajících folk, punk, rock a jejich vzájemné kombinace. Pravdou je, že zde vystupují české legendy výše zmíněných žánrů, ale s keltskou hudbou nemají téměř nic společného. V některých jejich písních je sice možné nalézt reference na keltskou tematiku, příkladem mohou být *Tři sestry* a jejich písně *Kelti a Kelti II* nebo skupina *Krucipüsk* s jejich až metalovou písní *Druide!*, ale ke „klasickému“ keltskému kulturnímu odkazu je nelze přiřadit.

Při bádání po keltském odkazu v dnešní společnosti bychom se měli pozastavit i nad samotným označením „keltská noc“, které se jistě neobjevuje náhodou u dvou festivalů, které spolu příliš nesouvisejí. Vysvětlení nemusí být zdánlivě tak jednoduché jako tvrzení, že dané sousloví zní lépe než jen „keltský festival“ či „keltské dny“ apod. Vzhledem ke keltské duchovní tradici je velmi pravděpodobné, že původ vychází ze svátků zvaných „fest-noz“. Jedná se o bretonský výraz, jehož význam lze přeložit jako „noční slavnosti“. V dnešní době odpovídají prakticky všechny festivaly a svátky odvozené od Keltů výrazu fest-noz. Tradice fest-noz vychází z keltského přesvědčení, že dny začínají soumrakem, z toho důvodu by se mělo slavit večer a také, že všechny dávné svátky byly „zahajovány“ navečer. Stejně tak je možné, že se tato tradice jednoduše vyvinula z večerů, které rodiny trávily společně doma a věnovaly se zpěvu a vyprávění historek. Silné bretonské identity vděčíme i za to, že do dnešních dní uchovala tuto tradici, která se dokonce v roce 2012 dostala na seznam světového dědictví UNESCO.⁷²

71 Dostupné z: <http://www.keltskanoc.cz/>

72 VILLENEUVE de, Gersende. *Petit dictionnaire insolite du breton et des Bretons*. Paris: LAROUSSE, 2012. 127 s. ISBN 978-2-03-588379-7.

2.5.5 Problémy soudobé keltské hudby

Problém objevující se u moderní keltské hudby se nachází v otázce, zda je možné tuto tvorbu pokládat za keltskou či pouze za takzvanou keltskou.

Odborné publikace, zabývající se Kelty, se přiklánějí k variantě druhé. Žádná problematika nebývá pouze černobílá, onu šedou zónu novodobé keltské hudby osvětluje česko-francouzský odborník na Kelty Václav Kruta v článku pro časopis *Bretagne Magazine*⁷³. Podle něj je jisté, že tato nová keltská hudba krystalizuje ze dvou zdrojů. Ze snu toho, jakou bychom ji chtěli mít, a z reinterpretace. Nic jiného nám nezbyvá, neboť opravdová dávná keltská hudba pro nás zůstává z velké části záhadou. Jediný doložený hudební nástroj, který přichází v úvahu je carnyx, bojová trubka popisovaná výše, která vydávala příšerný zvuk. Harfy či lyry se nedochovaly vůbec, jelikož byly vyrobené ze dřeva a to jako „měkký“ materiál podlehl brzy zubu času. Znovuobjevená keltská hudba sice není „přesná“, ale je velmi důležitá v rozšiřování povědomí veřejnosti o odkazu Keltů.

Podle tohoto náhledu na věc je *Festival Interceltique de Lorient* počín, který velice přispěl k rozvíjení zájmu široké veřejnosti o Kelty. Vzhledem k jeho dlouhé tradici, již bylo pořádáno 43 ročníků, pomáhá sdružovat umělce, odborníky i nadšence ze všech koutů světa. Úskalím zvýšeného zájmu o Kelty je vydávání značně popularizovaných publikací, které jsou velmi nepřesné. Na jednu stranu tvoří výborný základ pro vytvoření opravdové vášně pro tuto tematiku, ale na stranu druhou, kdyby lidé zůstávali na této úrovni znalostí a nešli do hloubky, byli by odborníci jako Václav Kruta zbyteční. Jejich odborné publikace a články odhalující pravdu o Keltech by zůstaly jen „mluvením do větru“.

2.6 České spolky

2.6.1 Bratrstvo Keltů

České uskupení hlásající „Bratrstvo Keltů děláme rádi (a na bázi dobrovolnictví, tedy po práci zadarmo)“⁷⁴ bylo původně založeno jako občanské sdružení registrované k 30. 1. 1995. Od roku 2014 se přetransformovalo na spolek. Členem Bratrstva Keltů se může stát

⁷³ *Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes*. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013. s. 97-98

⁷⁴ Dostupné z: <http://www.beltine.cz/o-sdruzeni-bratrstvo-keltu>

každý, bez rozdílu věku či pohlaví, kdo zaplatí zápisné a hradí roční příspěvek spolku, obě částky dohromady nepřesahují 200 Kč.

Spolek oslavil letos výročí 20 let svého působení a čítá přes 400 členů. Osu jeho působení představuje festival Beltine, který se koná každoročně a symbolicky na rozmezí 30. dubna a 1. května. Každý ročník se koná na jiném historickém místě po celé České republice. První Beltine pořádali v roce 1995 ve Žďáru nad Sázavou u zámku Radslava Kinského. Na každém festivalu pořádaném Bratrstvem Keltů jsou přítomné různé bretaňské kapely a samozřejmě i keltská hudební uskupení naší národní scény s hojnou účastí *Asonance*. Kromě prezentace bretaňské hudby festival nabízí i různé ochutnávky tradičních bretaňských pokrmů a nápojů, prezentuje tance atd. Z dalších aktivit během festivalu je možné zmínit nejrůznější souboje, workshopy, ukázky řemesel, vlastní výrobu „keltských“ šperků a keramiky, tkaní, ukázky kovářství, ale i pečení placek. Vstupné na festival pro „neKelty“ v předprodeji stojí 390 Kč, na místě návštěvník zaplatí až 450 Kč. Pro členy spolku Bratrstvo Keltů je vstupné zafixováno na částce 300 Kč.

Kromě tohoto velkého festivalu spolek pořádá mnoho rozličných kulturních akcí, které jsou též otevřené pro širokou veřejnost. Patří mezi ně přednášky, koncerty, setkávání odborníků z různých vědních oborů. Akce se uskutečňují po celý rok, každý měsíc je pořádána alespoň jedna. Těchto kulturních setkání se Bratrstvu Keltů podařilo uskutečnit již přes 250 tisíc.

Spolek pravidelně vydává dvě „tiskoviny“. Prvním je *Zpravodaj*, ke kterému mají přístup pouze členové Bratrstva, neboť je tištěný a odběratelům je zasílán prostřednictvím pošty. *Zpravodaj* je vydáván jednou za 3 měsíce a celkem bylo připraveno přes 80 čísel. Výtisky mají formát A5 a rozsah jejich stránek zpravidla nepřesahuje počet třiceti. Samotný název napovídá, že se jedná o tiskovinu, která čtenáře informuje o nadcházejících akcích, výstavách, nových „keltských“ knihách, nabídkách z hudební scény, včetně nově vydávaných alb a CD. Z větší části se skládá z článků pojednávajících o všech oblastech zájmu o keltskou civilizaci nejen z naší oblasti. Druhým „časopisem“ je elektronický *e-Kelt*, který Bratrstvo vytváří každý měsíc a zasílá na e-mailové adresy zájemců, což znamená, že je dostupný i bez členství ve spolku. Od tohoto faktu se odráží i jeho obsah, neboť se jedná „pouze“ o výčet dostupných kulturních akcí od koncertů, přes výstavy, až po nově vydávané publikace a hudební alba.

2.6.2 Keltoi

Uskupení vzniklo jako občanské sdružení registrací z 15. 2. 1994 se sídlem v Mladé Boleslavi. V počátcích svého působení velice úzce spolupracovalo s *Bratrstvem Keltů*. *Keltoi* založili právě v Mladé Boleslavi keltskou osadu, která bohužel roku 2006 zcela přestala fungovat. Celkově se sdružení zaměřuje na rozvoj keltského kulturního a společenského života.

Z hlavních aktivit spolku *Keltoi* stojí za zmínku spravování dvou archeoparků, které jsou rekonstrukcemi keltských osad z laténského období. *Archeopark Prášíly* se nachází ve stejnojmenné obci na Šumavě a *Archeopark Insarno* v Letovicích, které se nachází mezi Brnem a městem Svitavy. V případě *Insarna* byla jeho činnost přerušena na několik let a opět obnovena roku 2013, když ho spolek převzal od města Letovice. V obou dvou „keltských“ vesničkách se pořádají kulturní akce spojené s kalendářním keltským rokem, čili oslavy jako je Samain, Imbolc, Beltine, Lugnasad a mnoho dalších aktivit přibližujících návštěvníkům typický keltský život.

Velké množství informací spolek *Keltoi* nabízí přímo na svém webu⁷⁵, který je bohužel vystavěn velice nelogicky a složitě. Pokud se v nich návštěvník zorientuje, nejdůležitější se skrývá pod záložkou „Stopy předků“. Jedná se o tipy nejen na výlety a procházky na místa, kde se vyskytovali historičtí Keltové. Pod záložkou „Encyklopedie“ lze nalézt původní e-magazín *Boiohaemum*, který se skládá z článků vytvořených odborníky a vedoucím sdružení Václavem Horákem. Pojednávají o historii, archeologických nálezech, o místních záhadách, o národech našeho území a také vytváří soubor recenzí na knihy zabývající se keltskou tematikou.

2.6.3 Boii

Spolek *Boii*, z. s. je nejmladším z českých významných spolků zabývajících se keltskou kulturou, který byl založen až v roce 2002. Spolek má své sídlo v Nasavrkách u Chrudimi a působí v rámci celého Pardubického kraje. Na webových stránkách⁷⁶ spolek nabízí rozličné informace o svém působení. Cílem *Boii* je prezentování a uchovávání keltské kultury, která se historicky nacházela v tomto regionu. Tento spolek je samozřejmě jako většina organizací tohoto typu neziskový a funguje na základech dobrovolnictví.

⁷⁵ Dostupné z: <http://www.keltoi.cz/>

⁷⁶ Dostupné z: <http://www.boii.cz/>

Všechny své aktivity zaštiťuje pod název „Keltský archeopark“, který ve své základní formě fungoval již od založení sdružení, od roku 2002. Vzhledem k tomu, že uskupení *Boii* je poměrně mladé, neustále rozšiřuje svoji činnost.

Mezi nejzajímavější projekty spolku patří naučná stezka vedoucí z Nasavrku do Hradiště, kde je možné vidět zbytky původního oppida. Celá stezka se nachází v oblasti Železných hor a část vede kolem řeky Chrudimky. Vzhledem ke kráse a divokosti zdejší přírody má tato cesta po stopách Keltů to pravé kouzlo.

„Po stopách Keltů“ se jmenuje další počín daného spolku. Jedná se o výstavu v prostorách zámku v Nasavrkách, která byla poprvé otevřena v roce 2004. Expozice umožňuje návštěvníkům nahlédnout do života v mladší době kamenné pomocí modelů oppid, archeologických nálezů, ukázek řemesel Keltů, ale i poučení o tom, jak vypadala keltská obydli či pohřbívání. Návštěvníky celou expozicí provádějí školení průvodci a je přístupná od května do října.

Z „hmotných“ projektů spolku je největším „Keltský skanzen Nasavrky“, který má své vlastní webové stránky⁷⁷. Myšlenka jeho postavení vznikla již v době zakládání spolku, nicméně k přípravám praktického uskutečnění počátku výstavby došlo až na přelomu roků 2009 a 2010, pomyslný „základní kámen“ byl položen v polovině roku 2011. Výstavba skanzenu probíhá ve spolupráci a odborníky, například z Archeologického ústavu Akademie věd ČR. Vizí této stavby je postavit rekonstrukci reálného keltského „města“, což znamená i snahu budovat celý skanzen přesně podle původních postupů. Termín dokončení skanzenu je určený na letošní rok. Po dokončení nebude archeoskanzen nabízet návštěvníkům pouze možnost navštívit „pravé“ keltské sídlo, ale také zde budou pořádány kulturní a vzdělávací akce a projekty.

Jak je nastíněno výše, *Boii* pořádají i kulturní akce a nabízení vzdělávací programy. Nezůstávají pozadu za *Bratrstvem Keltů* s jejich Beltine a vytvořili vlastní festival keltské kultury zvaný Lughnasad, který svým obsahem, časovým usazením a hlavně názvem odpovídá jednomu ze čtyř hlavních keltských svátků popisových v jedné z předešlých kapitol. První ročník festivalu se uskutečnil v roce 2007. Lughnasad se koná každoročně o víkend na přelomu července a srpna na území města Nasavrky a jednotlivé ročníky jsou

77 Dostupné z: <http://www.skanzennasavrky.cz/>

zasvěcené užšímu tématu, podle kterého se vytváří specifický program. Všeobecně zle aktivity festivalu shrnout velice podobně jako je tomu u *Bratrstva Keltů*. Nabízí hudební vystoupení zahraničních i českých interpretů, ukázky řemesel apod. Lughnasad je specifický tím, že se více orientuje na tradice Keltů a tudíž zprostředkovává návštěvníkům i keltské rituály. Festival je „lidovější“ i ve smyslu finančním, neboť vstupné do areálu je pouhých 45 Kč, respektive 220 Kč, pokud chtějí návštěvníci zůstat na večerní koncerty.

Zásadní otázka, která se nabízí v případě spolků propagujících keltský způsob života, je prakticky stejná jako problematika u hudby, která je považována za keltskou. Kulturní akce těchto organizací a především skanzeny jsou velice zajímavou, poutavou a přitažlivou zábavou pro mnohé lidi, kteří si chtějí odpočinout od shonu moderní civilizace. Problém těchto spolků se nachází v míře jejich věrohodnosti. Je velice jednoduché postavit na louce stan, obléci se do lněných hábitů, péct palačinky a tvrdit, že se jedná o prezentaci keltské kultury. Naštěstí, v dnešní době mají české spolky buďto dlouholetou tradici a vyvinuly se v seriózní projekty, nebo se jedná o seskupení a projekty poměrně nové, které již mají možnost od počátku spolupracovat s archeology a dalšími odborníky, kteří zaručují pravou autenticitu všech jejich aktivit.

2.7 Nejnovější archeologický nález

Začátkem května letošního roku informovala média prostřednictvím internetového zpravodajství⁷⁸ širokou veřejnost o unikátním a náhodném nález, ke kterému došlo ke konci loňského roku na Zlínsku.

Mladý chovatel pavouků Miroslav Brázdil hledal v lese kořeny vhodné do svých terárií a přitom našel zvláštní zrezivělý předmět. K místu nálezu pohotově zavolal archeology, kteří nález prozkoumali, vyzvedli ze země a výsledek všechny ohromil. Jedná se totiž o nález keltského meče dlouhého 70,5 cm a širokého 55 mm. Po bližší analýze bylo zjištěno jeho stáří, datuje se na období 450 let před naším letopočtem.

Aktuálně se meč nachází v péči konzervátorů z Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, kteří ho zbavují zbytků nečistot, aby dále nepodléhal korozi a mohli ho finálně zakonzervovat. Nálezce za svůj příkladný postup při objevu meče dostal od kraje

78 Dostupné z: <http://www.cesktelevize.cz/ct24/regiony/310126-hledal-drevo-do-teraria-nasel-prastary-mec/>

mimořádnou peněžní odměnu ve výši 10 tisíc korun, což je prakticky stonásobek částky, na kterou by měl ze zákona nárok. Ze strany kraje Zlín se nejspíše jedná o gesto motivace pro případné další šťastlivce, aby se k místu nálezu chovali velmi obezřetně.

Kromě kuriózního způsobu nálezů je tento objev unikátní i z jiného důvodu. Archeologové shodně tvrdí, že tento meč je poměrně záhadný, neboť se nikde v okolí nenachází žádné naleziště, odkud by mohl pocházet. Obecně je známo, že válečné zbraně se vždy ukládaly do hrobek společně s válečníky, což rozhodně není tento případ. Odborníci se tedy přou, z jakého důvodu se meč ocitl právě v tomto prostoru. V úvahu přichází i domněnka, která se zdá být nejpravděpodobnější, že meč zde byl uložen jako oběť bohům. Přesné místo není známo, nálezce i archeologové ho tají, aby se nestalo obětí hledačů pokladů a nebylo zničeno či vyrabováno od případných dalších artefaktů.

Výše popisovaná událost je zářným příkladem toho, že Keltové nás i po tisíciletích mají stále čím překvapit a toho, že se mezi námi i dnes najdou poctiví a vnímaví jedinci.

Závěr

Z faktů uvedených v diplomové práci vyplývá, že problematiku odkazu Keltů nelze shrnout pouhými zjištěními, zda všechny moderní keltské prvky v našich společnostech mají pevný historický základ, či nikoliv. Je tudíž zjevné, že odpověď na tuto otázku se stává až druhotným úkolem.

Keltové byli národem rozšířeným po celé Evropě, po mnohá staletí představovali hlavní hybnou sílu evropského dění. Jejich kultura byla natolik vyspělá a silná, že ani po zániku pravé keltské civilizace zcela nevymizela. Velkou zásluhu na tomto faktu má jistě i skutečnost, že několik keltských kmenů zůstalo v ústraní Britských ostrovů, které se nepodařilo Římanům zcela podmanit. Z této oblasti keltská kultura nenuceně pronikala zpět na území kontinentální Evropy, což dokládáme na příkladu Bretaně. Tento region se zdá být na první pohled pohlcený bretonskou identitou a mnozí se domnívají, že odkazování se na Kelty v dané oblasti je druhotné, že se jedná pouze o snahu podtrhnout stávající kulturu a dodat trochu mystiky její historii. Opak je pravdou, celá kulturní a troufáme si říci i národní identita Bretonců vychází právě z identity keltské. Samotný jejich jazyk, bretonština, se vyvinul z galštiny, z jednoho z keltských jazyků. Navzdory rozšířenému názoru, neexistovala ani jednotná keltština. Pokud nejrozumnější zdroje hovoří o tomto jazyku, buď si zjednodušují práci či se dopouští omylu.

Zajímavé je, že navzdory faktu, že keltská civilizace byla na našem českém území rozšířená dříve, nežli na území Bretaně, nová keltská vlna zasahuje druhý zmiňovaný evropský prostor dříve. Důvod lze odvodit z mnoha faktů, o kterých by bylo možné nadále spekulovat, ale mezi hlavní faktory jistě patří skutečnost, že Bretaň se nachází „blíže“ uchované keltské kultuře z hornatých oblastí Britských ostrovů. Samozřejmě se nesmí zapomínat na výše zmiňované, že Bretonci jsou nositeli keltských tradic. Dnes si to velmi dobře uvědomují, ale ještě před sto, dvěma sty let by tento fakt nikoho nenapadl.

Novodobí Keltové mají tedy mnohem delší tradici na území Francie, než na území Česka, což lze jednoduše vyvodit z nejrozumnějších „keltských“ organizací a pořádaných akcí. Ve Francii slaví čtyřicetiletá výročí, u nás jsou tato výročí většinou o polovinu nižší. Na délce tradice ani tolik nezáleží, nejdůležitějším je „pravost“ jejího odkazu, který byl zkoumán v diplomové práci a nutno poznamenat, že závěry se zdají býti poměrně

překvapivé. Zcela originálně keltské prvky v evropských kulturách se nacházejí na okraji zájmu a „kultura“ z větší části uměle vytvořená se stává velkým symbolem dnešního keltství. Typickým příkladem jsou prvky dnešního kalendáře a současná keltská hudba. Jak jsme zjistili, mnohé tradice vztahující se k běhu kalendářního roku mají zjevný a dávný základ v keltské kultuře. Tento základ si široká veřejnost prakticky vůbec neuvědomuje. Lze nalézt jedince, kteří mají povědomí o tom, že Halloween se nějakým způsobem vztahuje k odkazu Keltů, ale v případě jarních a letních tradic tomu tak není. Keltská hudba, dle zjištění práce, sice nachází svůj základ v keltské tradici, ale její dnešní podoba je zcela uměle vytvořená. V podobné situaci se nachází i moderní druidismus, u kterého se neustále spekuluje o jeho originální návaznosti.

Nejzásadnější na celém zkoumání problematiky keltského odkazu ovšem je, že příliš nezáleží na tom, zda se keltská tradice udržuje v přesné podobě jako v dávných dobách, či zda byla upravena pro „potřeby“ moderní doby. Hlavním posláním těchto snah zůstává totiž rozvíjení a propagování odkazu Keltů. Všechny tyto snahy, které práce popisuje, mají alespoň malý základ v historické keltské kultuře. Abychom mohli vzkřísit kulturu, která téměř upadla do zapomnění, je v dnešní době absolutního přístupu k informacím mnohem důležitější nadchnout lidstvo k zájmu o toto kulturní dědictví.

Hlavní přínos diplomové práce spočívá v jejím zaměření se na vytvoření celkového obrazu keltské civilizace v dávných dobách a její podoby dnes. Obsáhnutí těchto dvou na sebe navazujících témat v jedné práci umožňuje čtenáři nahlédnout na Kelty z nového úhlu pohledu. Všechny dostupné publikace se zabývají vždy jen jednou částí, a pokud odkaz či historii zmiňují, tak pouze velice okrajově. Dalším velkým přínosem práce je, že poukazuje na přirozenou přítomnost keltských kulturních prvků v kultuře moderní. Diplomová práce může posloužit všem, kteří se zajímají o kulturu Keltů, jako dílo, které uvádí tematiku v širokém kontextu kulturním, historickém i myšlenkovém.

Velká část evropské historie je keltská a bude jí navždy. Legendy o králi Artušovi či o Merlinovi fascinují lidstvo od nepaměti a fascinovat budou nadále. Keltské představy a vnímání světa jako nepevného systému, ve kterém jsou možné změny (a samozřejmě, že ke změnám dochází), nás může mnohému novému naučit, přesáhnout moderní scientismus a pohlížet na vědění z trochu odlišné, nezúžené, perspektivy. Dnešní velký zájem o kulturu a tradice Keltů ukazuje velkou a nezlomnou životní sílu těchto národů, která se zdá být i

navzdory plynutí věků zcela nezdolná, stejně tak, jako jejich pohled na svět. Novodobí Keltové nepředstavují nic menšího, nežli nové větve na stromu života z dávných dob. Nakonec s příchodem nového věku Vodnáře je možná „načase“ navrátit se k myšlení Keltů a získat nový obraz světa, ve kterém má své místo i harmonie s přírodou a duchovno.

Seznam použité literatury

- BAUEROVÁ, Anna. *Zapomenuté věky země Bójů*. Vydání první. Plzeň: Nava, 1998. 231 s. ISBN 80-7211-032-2.
- BOUZEK, Jan. *Keltové našich zemí v evropském kontextu*. Vydání první. Praha: Triton, 2007. 214 s. ISBN 978-80-7254-931-3.
- COLLECTIF. *La langue bretonne à la croisée des chemins : Observatoire de la langue bretonne*. Office de la Langue Bretonne, 2007. 135 s. ISBN 978-2-914841-18-4.
- EDEL, Momo; WALLRATH, Bertram. *Keltové: duchovní děti Evropy*. Vydání první. Olomouc: Fontána, 2009. 180 s. ISBN 978-80-7336-524-0.
- FILIP, Jan. *Keltská civilizace a její dědictví*. 4. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1995. 259 s. ISBN 80-200-0526-9.
- HAMILTON, Claire; EDDY, Steve. *Décoder Les Celtes: Découvrir l'héritage de la tradition celtique*. Traduit de l'anglais par Antonia Leibovici. Paris: Éditions Véga, 2009. 192 s. ISBN 978-2-85829-562-3.
- HEINZ, Sabine. *Keltské symboly*. Olomouc: Fontána, 2002. 285 s. ISBN 80-7336-031-4.
- HELŠUS, Jaroslav; HLUŠÍK, Antonín. *Kamenné otazníky aneb Megalithy v Čechách*. Praha: Svojtka a Vašut, 1991. 94 s. ISBN 80-85521-01-6.
- HUVET-MARTINET, Micheline. *L'aventure du sel*. Rennes: Editions OUEST-FRANCE, 2013. 48 s. ISBN 978-2-7373-5983-5.
- JANOČKO, Jiří. *Stromy a keltský kalendář*. Olomouc: Poznání, 2009. 117 s. ISBN 978-80-86606-84-2.
- KNÁPEK, Zdeněk. *Kniha pro každého Kelta aneb pravda o keltském původu našeho národa*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1999. 357 s. ISBN 80-85839-28-8.
- KOŽÍK, František. *Bretaň - dcera oceánu*. Břeclav: Moraviapress, 2001. 190 s. ISBN 80-86181-39-1.

LENGYEL, Lancelot. *Tajemství Keltů*. Vydání první. Praha: Volvox Globator, 2010. 221 s. ISBN 978-80-7207-787-8.

MÁTL, Vladimír. *Krajinou druidů aneb Keltové na území Čech*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2009. 233 s. ISBN 978-80-7388-193-1.

NEUMAGER, Yvonick. *Bretagne: Entre terre et mer*. Slovénie : Timée-Editions, 2007. 179 s. ISBN 978-2-35401-035-5.

PENNICK, Nigel. *Tajná znamení, symboly a znaky*. Vydání první. Praha: Volvox Globator, 1999. 129 s. ISBN 80-7207-275-7.

SILISOVÁ-FUCHSOVÁ, Martha. *Návrat Keltů*. Vydání první. Praha: Ivo Železný, 1996. 111 s. ISBN 80-237-1643-3.

SVOBODA, Karel. *Tajemné megality: svědkové doby kamenné*. 1. vydání. Praha: Horizont, 1990. 169 s. ISBN 80-7012-034-7.

VILLENEUVE de, Gersende. *Petit dictionnaire insolite du breton et des Bretons*. Paris: LAROUSSE, 2012. 127 s. ISBN 978-2-03-588379-7.

VITALI, Daniele. *Keltové: poklady starobyklých civilizací*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2008. 207 s. ISBN 978-80-242-2102-1.

WALDHAUSER, Jiří. *Keltové na Jizeře a v Českém ráji aneb Co víte o své keltské kapce krve?*. Praha, Mladá Boleslav: Lidové noviny; Okresní muzeum Mladá Boleslav, 1996. 133 s. ISBN 80-7106-166-2.

Periodika

Bretagne Magazine: La Grande Histoire des Celtes. Numéro spécial. Brest: Bretagne-PUBLICATIONS, 2013. 98 s. ISSN 1289-5954.

Les Cahiers Science&Vie: Les Celtes [Origine, histoire, héritage]. N° 146 (juillet 2014). Montrouge: MONDADORI FRANCE, 2014. 99 s. ISSN 1157-4887.

Internetové zdroje

Boii, z.s. [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.boii.cz/>

Bratrstvo Keltů [online]. [cit. 2015-06-09]. Dostupné z: <http://www.beltine.cz/>

Česká televize: ČT24. *Hledal dřevo do terária, našel prastarý meč* [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/310126-hledal-drevo-do-teraria-nasel-prastary-mec/>

Keltoi [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.keltoi.cz/>

Keltská noc [online]. [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.keltskanoc.cz/>

Keltský archeoskanzen Nasavrky: projekt občanského sdružení Boii o.s. [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.skanzennasavrky.cz/>

KRUTA, Václav. *L'Europe avant les Celtes* [online]. [březen 2001]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.clio.fr/bibliotheque/l_europe_avant_les_celtes.asp

Lughnasad: festival keltské kultury [online]. [cit. 2015-06-10]. Dostupné z: <http://www.lughnasad.cz/>

Mezinárodní hudební festival: Keltská noc [online]. [cit. 2015-06-08]. Dostupné z: <http://www.keltska-noc.cz/>

Obrazové přílohy

Obrázek č. 1: Mapa Bretaně

Dostupné z: <http://forum.valka.cz/attachments/osobnosti/Mapy/FRA/bretagne1.jpg>

Obrázek č. 2: Dvojjazyčné dopravní značení v Brestu v Bretani (francouzsky, bretonsky)

Dostupné z:

<http://www.geobreizh.bzh/geobreizh/images/signaletique/direction-ville-brest14.jpg>

Obrázek č. 3: Menhirová pole v Carnacu (Bretaň)

Dostupné z:

http://www.tourismebretagne.com/var/crtbre/storage/images/media/images/decouvrir/emblematiques/carnac/alignements_de_carnac/493958-1-fre-FR/alignements_de_carnac_reference.jpg

Obrázky č. 4: Dolmen *La Table des Marchands* (interiér, exteriér)

Dostupné z:

<http://www.culture.gouv.fr/fr/arcnat/megalithes/img/loc001.jpg>
<http://www.culture.gouv.fr/fr/arcnat/megalithes/img/loc002.jpg>

Obrázky č. 5: Kounovské řady (Česká republika)

Dostupné z:

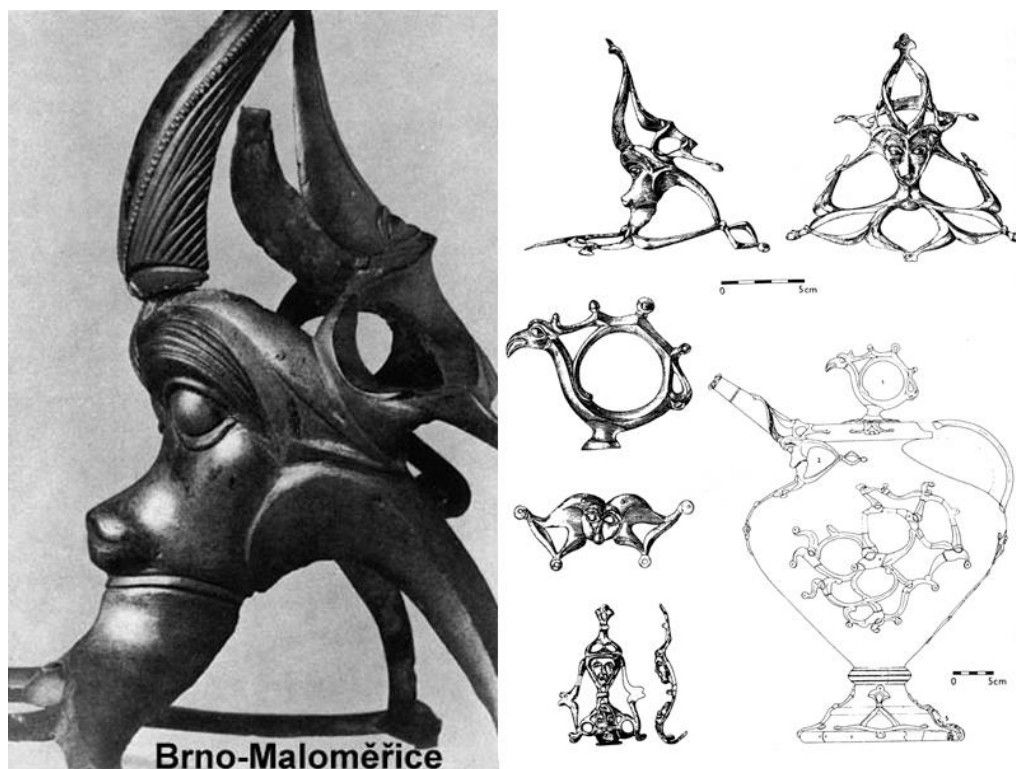
<http://www.kct.cz/cms/yms/thumb.php?photo=http://www.kct.cz/cms/sites/default/files/users/user1/foto/vylety/20150321-menhiry-1.jpg&lupa=yes&x=220&y=330&sharp=yes>

<http://www.kct.cz/cms/yms/thumb.php?photo=http://www.kct.cz/cms/sites/default/files/users/user1/foto/vylety/20150321-menhiry-2.jpg&lupa=yes&x=220&y=330&sharp=yes>

Dostupné z: http://fotozdenek.cz/foto/_velke/13_0019.jpg

Obrázek č. 6: Bronzové fragmenty keltské konvice nalezené v Brně - Maloměřicích

Dostupné z: <https://pf.ujep.cz/~velimsky/pravek/08laten/la089.jpg>

Obrázek č. 7: Opuková hlava boha-héroa ze Mšeckých Žehrovic

Dostupné z: <http://www.archeologienadosah.cz/sites/default/files/hlava.jpg>